

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ
ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ ТА РЕГУЛЯЦІЇ
МЕДІА ЗА 1 ПІВРІЧЧЯ
2018 РОКУ

МОНІТОРИНГОВИЙ ЗВІТ

ГО «Детектор медіа» · Київ · 2018

Діяльність органів державної влади в сфері інформаційної політики та регуляції медіа за 1 півріччя 2018 року.

Моніторинговий звіт. – К.: Детектор Медіа, 2018. - 36 с.

Автори:

Мар'яна Закусило

Світлана Остапа

Галина Петренко

Загальна редакція:

Наталія Лигачова

Координаторка проекту:

Олена Демченко

Дизайн, верстка:

Яна Добрянська

Моніторинг здійснюється в рамках проекту "Посилення громадського контролю в сфері медіа" за фінансової підтримки National Endowment for Democracy (NED). Зміст цього Звіту є винятково відповідальністю ГО "Детектор медіа" і не обов'язково відображає позицію NED

Моніторинговий звіт містить огляд та оцінку діяльності комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, Державного комітету з питань телебачення та радіомовлення, Національної ради з питань телебачення та радіомовлення, Міністерства інформаційної політики у першому півріччі 2018 року. Звіт дає комплексне розуміння стану, здобутків та проблем державної інформаційної політики в Україні в умовах війни та проведення демократичних медіареформ. До уваги державних службовців, медіааналітиків, представників медійних громадських організацій, дослідників державної політики, представників програм технічної допомоги, журналістів та всіх зацікавлених громадян.

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

ЗМІСТ

6

Світлана Остапа

Недофінансоване Суспільне. Моніторинг діяльності Держком-
телерадіо за перше півріччя 2018 року

12

Світлана Остапа

За захист журналістів — до суду. Моніторинг діяльності Коміте-
ту свободи слова за перше півріччя 2018-го

19

Мар'яна Закусило

Нацрада зазнала кризи. Моніторинг роботи регулятора за сі-
чень — липень 2018 року

30

Галина Петренко

Уже з грошима, але ще без впливу: підсумки роботи МІП у січні
— серпні 2018 року

РЕЗЮМЕ

ГО «Детектор медіа» продовжує регулярно аналізувати роботу державних інституцій у сфері медіа та інформаційної політики. До вашої уваги — основні підсумки роботи Держкомтелерадіо, Комітету Верховної Ради з питань свободи слова та інформаційної політики, Національної ради з питань телебачення і радіомовлення та Міністерства інформаційної політики протягом першого півріччя 2018 року.

Держкомтелерадіо протягом першого півріччя 2018 року продовжував реалізовувати реформи у сферах друкованих ЗМІ та Суспільного мовлення. Для успішного завершення реформи державних і комунальних ЗМІ комітет варто активніше працювати з органами державної влади та місцевого самоврядування, які не виконують закону. Відомство добивається повноцінного фінансування НСТУ та надання адресної допомоги редакціям друкованих ЗМІ, які реформуються, але поки що безуспішно. Найбільше уваги комітет приділяв виконанню закону щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту. У Держкомтелерадіо цей закон називають *«надійним та ефективним фільтром для відсіювання ідеологічного сміття, що ввозилося з території держави-агресора»*. Окрім видачі дозволів Держкомтелерадіо почав вилучати ввезені без дозволу книжки та штрафувати порушників, що призвело до скорочення кількості незаконно ввезених книжок у роздрібних мережах. Відомство вперше запропонувало застосувати санкції до 12 російських видавництв і книжкових онлайн-ресурсів.

Комітет з питань свободи слова та інформаційної політики Верховної Ради України у першому півріччі 2018 року відзначився своєю позицією щодо захисту медіареформ. Завдяки комітету парламент не ухвалив змін до закону про Суспільне мовлення, які суспільство сприйняло би як відкат реформи. Також комітет повторно зареєстрував важливий законопроект, ухвалення якого дозволить завершити реформу друкованих державних та комунальних ЗМІ. Однак комітет втратив темп ухвалення медійних законопроектів. Щоправда, це сталося переважно через небажання парламенту їх розглядати. За виконання профільних обов'язків — захист прав журналістів — комітет уперше наразився на судовий позов від свого ж колеги народного депутата. Загалом робота членів комітету залишалася більше професійною, аніж

політичною, політичного протистояння не простежувалося, нетотожні позиції відображалися в результатах голосування.

Ключовими напрямками роботи **Нацради** із січня по липень 2018 року можна визначити підготовку до вимкнення аналогового ефірного телебачення й переходу на цифрове ефірне мовлення, початок експерименту з цифровим радіо в Києві, заповнення вільних місць у цифровому телевізійному мультиплексі МХ-5 компанії «Зеонбуд», ліцензування місцевих ФМ-радіостанцій, розвиток мовлення на територіях з особливим режимом мовлення за новим законом, контроль за виконанням мовних і пісенних квот телеканалами й радіостанціями. Чинниками, що негативно впливають на діяльність регулятора, залишаються внутрішній конфлікт, зумовлений лобістськими та політичними впливами на регулятора, недосконалість і прогалини у профільному законодавстві, а також продовження блокування рішень Нацради в судах.

Міністерство інформаційної політики у 2018 році вперше отримало рекордно високе фінансування: якщо у 2017 році МІП розпоряджався 261,8 млн грн., то у 2018-му йому додали ще 600 млн грн. Найбільш суттєво — вдвідесятеро — в 2018 році зросли видатки на *«здійснення заходів у сфері захисту національного інформаційного простору»*. За ці кошти міністерство реалізувало кампанії із просування України за кордоном, а також внутрішні комунікаційні кампанії до пам'ятних дат, видавало книжки, популяризувало армію та реформи. Через активну рекламну діяльність у 2018 році держава в особі МІП почала претендувати на входження до числа топ-двадцятки найбільших рекламодавців на телебаченні. Серед важливих документів, розроблених міністерством, варто відзначити затверджену Кабміном Стратегію інформаційної реінтеграції Донбасу, а також розроблений спільно зі StratCom Ukraine проект Концепції розвитку системи кризових комунікацій. ■

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

фото: Pixabay

НЕДОФІНАНСОВАНЕ СУСПІЛЬНЕ.

Моніторинг діяльності Держкомтелерадіо
за перше півріччя 2018 року

Світлана
Остапа

У першому півріччі 2018 року Держкомтелерадіо найактивніше працював із обмеженням ввезення в Україну російських книжок. Прискорити роздержавлення преси й добитися належного фінансування Суспільного мовлення відомству не вдалося.

Повноваження і бюджет

Традиційні повноваження Держкомтелерадіо протягом останніх двох років (2016–2017) постійно скорочувалися. На початок липня 2018-го у штаті налічувалося 130 посад. Після створення Суспільного відомство втратило повноваження у сфері державного телебачення і радіомовлення. Проте стало єдиним акціонером ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України». Також торік Комітет передав левову частку повноважень у книговидавничій сфері (програма «Українська книга») Міністерству культури, при якому створено Український інститут книги. Натомість отримав нові повноваження: тепер відомство обмежує доступ на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту, а також здійснює в інформаційній сфері заходи, пов'язані з європейською та євроатлантичною інтеграцією. При Держкомтелерадіо активно працює громадська рада.

Парламент визначив Держкомтелерадіо відповідальним за реалізацію законів «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації», «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», «Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту». Відповідно, в першому півріччі 2018-го відомство здебільшого й зосередилося на другому етапі реформування друкованої преси та обмеженні іноземних видань антиукраїнського змісту.

У 2018 році Комітету з держбюджету виділено 863 млн 3,8 тис. грн. на такі бюджетні програми:

- керівництво та управління у сфері телебачення і радіомовлення — 37 млн 944 тис.;
- прикладні розробки у сфері засобів масової інформації, книговидавничої справи та інформаційно-бібліографічної діяльності, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури — 17 млн 349,4 тис.;
- підвищення кваліфікації працівників ЗМІ в «Укртелерадіопресінституті» — 6 млн 749,8 тис.;
- фінансова підтримка творчих спілок у сфері засобів масової інформації, преси — 1 млн 300 тис.;
- здійснення заходів із питань європейської та євроатлантичної інтеграції в інформаційній сфері — 20 млн грн та ін.

Держкомтелерадіо, через який раніше відбувалося фінансування державних мовників, залишається розпорядником бюджетних коштів, передбачених НСТУ. «Детектор медіа» раніше вже звертав увагу на те, що фінансова підтримка НСТУ — єдина з бюджетних програм відомства, яка скорочується. Усі інші видатки — від фінан-

сової підтримки Національної спілки журналістів України до фінансування самого відомства — зростають. Із бюджету Держкомтелерадіо зник рядок про «Євробачення-2017» (торік на його підготовку і проведення пішло понад 455 млн грн), натомість додався новий рядок «Здійснення заходів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції в інформаційній сфері», суму видатків за цією програмою під час підготовки бюджету до другого читання збільшили із 14 млн до 20 млн грн.

Уповільнення реформи державної та комунальної преси

До кінця 2018 року має завершитися одна з наймасштабніших медіареформ в Україні — друкованих державних і комунальних ЗМІ. Закон, що набув чинності 1 січня 2016 року, запланував на здійснення цієї реформи три роки. Протягом першого року Держкомтелерадіо не встиг у визначений законом строк провести перший етап реформування друкованих ЗМІ. Сталося це передусім через саботаж місцевих органів самоврядування. Наприкінці другого року реформи стало зрозуміло, що не тільки представники місцевої влади, а й частина редакторів (і редакційних колективів) комунальних газет не схвалюють цієї реформи, бо бояться через зміни втратити роботу.

Загалом в Україні реформуванню підлягають 733 державних і комунальних друкованих ЗМІ, серед яких 647 — комунальних. Станом на середину липня реформувалися лише 220 видань: 205 — комунальних, 15 — державних.

На другому році реформи медійній галузі та законодавцям стало очевидно, що слід вносити зміни до законодавства, які дозволять подолати перешкоди в реформуванні преси. На початку 2018 року в парламенті розглядалися три таких законопроекти: №№ 6560, 7291 і 7395. Але їхня подальша доля невтішна.

У лютому 2018 року законопроект № 7395 «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку інформування діяльності суб'єктів владних повноважень», до розробки якого долучався Держкомтелерадіо, відкликала авторка — народна депутатка Вікторією Сюмар. Цей проєкт передбачав вилучити із законодавства згадки про ЗМІ органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Натомість запровадити «офіційні друковані видання (бюлетені, збірники)», які б оприлюднювали нормативні акти, не потребували б журналістської роботи й не мали би реєструватися як ЗМІ. Водночас у законопроекті були ще й норми, що стосувалися Суспільного мовлення і які викликали критику громадських та міжнародних організацій. Негативна реакція громадськості спонукала Вікторію Сюмар відкликати документ.

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

1 березня 2018 року парламент провалив законопроект № 6560 «Про внесення змін до Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації»» щодо удосконалення механізму реформування друкованих засобів масової інформації». Цей документ, зокрема, мав встановити відповідальність органів влади і місцевого самоврядування за неприйняття рішення про реформування та його спосіб, а також заборонити звільняти керівника редакції без згоди трудового колективу.

Згодом у парламенті зареєстрували нові законопроекти щодо преси. Один із них — № 7291 «Про мораторій на підняття тарифів на доставку україномовних друкованих видань на території України та періодичних регіональних і місцевих видань на підконтрольній Україні території Донецької і Луганської областей» — 3 липня 2018 року Верховна Рада ухвалила за основу в першому читанні.

5 липня 2018 року Верховна Рада ухвалила за основу в першому читанні законопроект № 6518, яким дозволяється не роздержавлювати газети «Голос України» та «Урядовий кур'єр». На думку голови Держкомтелерадіо Олега Наливайка, це може стати сигналом для відомчих ЗМІ, які не поспішають реформуватися: вони намагатимуться теж вийти з-під дії закону про роздержавлення.

Медіаексперти, медіаюристи та парламентський Комітет з питань свободи слова та інформаційної політики не полишали надії ухвалити системні зміни до закону, які би дали можливість розблокувати реформу. 6 червня 2018 року члени профільного комітету у Верховній Раді зареєстрували законопроект № 8441 про внесення змін до Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації». Голова комітету Вікторія Сюмар зазначила, що цей проект містить норми, які полегшать реформування ЗМІ.

Голова Держкомтелерадіо Олег Наливайко вважає, що реформу вдасться завершити вчасно. Його відомство підтримує проект № 8441, що пропонує захистити права колективів, які хотіли реформуватися, але стикнулися з бездіяльністю органів влади та місцевого самоврядування, які не вийшли зі складу їх засновників. Законопроект пропонує надати колективами пріоритетне право на використання назви друкованого ЗМІ, оренди майна. А також — встановити мораторій на відчуження майна, що перебувало на балансі редакцій, протягом шести місяців після завершення строку реформування.

За словами пана Наливайка, можлива пролонгація реформи преси поширюватиметься лише на ті видання, які не змогли реформуватися через бездіяльність засновників. А таких видань близько п'ятдесяти. Ті ж редакційні колективи чи редактори, які чекали, що реформу

відтермінують для всіх, і не поспішали виконувати закон, можуть залишитися 1 січня 2019 року без друкованого видання.

На третьому році реформи вималювалася цікава закономірність: там, де комунальні ЗМІ отримували суттєве фінансування з місцевого бюджету, — редактори досі зволікають із початком процесу роздержавлення. Там, де редакційні колективи звикли вести самостійну господарську діяльність, процес реформування йде жвавіше.

Додамо, що жодне з реформованих ЗМІ не змінило української мови видання на російську. Держкомтелерадіо спільно з НСЖУ, іншими медіаорганізаціями за підтримки офісів Ради Європи та ОБСЄ проводив навчання для редакторів реформованих ЗМІ, де тренерами виступали редактори успішних видань, які змогли пройти весь процес реформування. У межах проекту «Свобода медіа в Україні» за сприяння Ради Європи та ЄС вийшов посібник «Юридичні аспекти реформування державних і комунальних ЗМІ», онлайн-версію якого можна завантажити на сайті Держкомтелерадіо.

У першому півріччі 2018-го Комітету не вдалося домогтися державної фінансової підтримки реформованим друкованим ЗМІ місцевої сфери розповсюдження. Мініфін не врахував пропозицій Держкомтелерадіо до проекту держбюджету на 2018 рік (ішлося про одноразову допомогу в розмірі 100 тис. грн кожному реформованому виданню). Сьогодні, на думку Олега Наливайка, проблеми в усіх друкованих ЗМІ однакові — це зростання цін на папір і друк (за 10 років вони збільшилися в 4-5 разів), на послуги «Укрпошти» з передплати й доставки видань (тарифи за 10 років зросли вдев'ятеро).

Держкомтелерадіо щомісяця повідомляє оновлену статистику реформування друкованої преси, тісно співпрацює з громадськими організаціями, які сприяють реформі ЗМІ. Та відомству варто було б активніше працювати з урядом і місцевою владою, роз'яснювати важливість цієї медіареформи для України, наполягати на тому, щоб органи місцевого самоврядування не блокували дії редакцій щодо реформування.

Реформа Суспільного мовлення: Держкомтелерадіо — відповідальний пасивний акціонер

Півтора року тому, 16 січня 2017 року, Кабінет Міністрів визначив Держкомтелерадіо органом, що управлятиме майном ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України». У зоні відповідальності Комітету — затвердження фінансо-

вих планів НСТУ та звітності про їх виконання (юридичну особу ПАТ «НСТУ» було створено 19 січня 2017 року).

Як акціонер Держкомтелерадіо протягом першого півріччя 2018 року спільно з правлінням і наглядовою радою Суспільного мовника займався питаннями фінансового планування і звітності, майновими питаннями, наданням НСТУ технічної допомоги від уряду Японії, перевіркою організації «Євробачення-2017» Рахунковою палатою. У березні 2018 року розпочався фінансовий та організаційний аудит НСТУ міжнародною компанією Ernst & Young, але до акціонера аудиторів не зверталися.

За традиціями державного телебачення та радіо, Держкомтелерадіо досі отримує скарги політиків і громадян на діяльність уже Суспільного мовника. Більшість скарг (переважно від працівників колишніх державних мовників) стосувалася процесу оптимізації штату на Суспільному, зарплат і премій, скорочення обсягів мовлення в регіонах, закриття програм тощо.

Акціонеру НСТУ так і не вдалося добитися належного фінансування Суспільного мовника. Парламент виділив НСТУ на 2018 рік удвічі менше коштів від гарантованої законодавством суми: 776 млн грн замість 1,534 млрд грн. Голова Держкомтелерадіо не вважає це тиском на мовника (так розцінюють недофінансування НСТУ та громадськість). Олег Наливайко пояснює брак коштів війною з Росією (хоча війна не завадила, наприклад, збільшити фінансування «Укртелерадіопресінституту» чи «прикладних розробок у сфері ЗМІ»).

Держкомтелерадіо надіслав кілька листів до уряду стосовно того, що закон про Суспільне в частині фінансування має бути виконано. Крім за результатами першого півріччя Комітет планує запропонувати Мінфіну збільшити видатки на фінансове забезпечення НСТУ.

Крім повноважень акціонера НСТУ, Держкомтелерадіо ще має виконати закон про Суспільне в частині перетворення державного підприємства «Українська студія телевізійних фільмів «Укртелефільм»» і подальшого приєднання його до НСТУ. Раніше «Укртелефільм» через судову тяганину щодо майна та великі борги з виплати зарплат не зміг взяти участь у реформуванні, тому довелося вносити зміни до закону й виводити його за межі першого етапу реформи.

У 2017 році уряд ухвалив постанову «Питання перетворення державного підприємства «Українська студія телевізійних фільмів "Укртелефільм"» на публічне акціонерне товариство «Укртелефільм»». Головою комісії з перетворення ДП на ПАТ «Укртелефільм» став член наглядової ради НСТУ Тарас Аврахов (на громадських засадах). У червні він став гене-

ральним директором «Укртелефільму» замість Віктора Підлісного. Реорганізація «Укртелефільму» мала завершитися до 31 березня 2018 року. Проте знову ж таки через внутрішні проблеми з трудовим колективом студії цей процес затягнувся. 27 червня 2018 року Держкомтелерадіо своїм наказом затвердив зміни до плану перетворення студії. До 31 серпня 2018 року в «Укртелефільмі» мають провести аудит, визначити, яке державне майно підприємства не підлягає приватизації та на яких умовах ним будуть користуватися.

Обмеження російських книжок

У першому півріччі 2018 року Держкомтелерадіо активно долучався до запровадження законом обмеження доступу на український ринок іноземних книг «антиукраїнського змісту».

Із 22 травня 2017 року по 9 липня 2018 року Держкомтелерадіо видав дозволи на 17 тис. 445 найменувань російської продукції. Дозволи, які передбачають ввезення на митну територію України видавничої продукції 35 російських, 5 українських, одного молдовського та одного білоруського видавництв, отримали 14 компаній і підприємців. Через неправильне оформлення документів видали 623 відмови. На підставі рішення експертної ради Комітет дав 58 відмов у видачі дозволів на ввезення 210,5 тисяч примірників видань «антиукраїнського змісту» та анулював один раніше виданий дозвіл.

Найчастіше експертна рада визнає книжки антиукраїнськими через пропаганду держави-агресора та зміст, спрямований на порушення суверенітету й територіальної цілісності України.

Із березня 2018 року Держкомтелерадіо почав вилучати російські видання, ввезені без дозволу, та штрафувати тих, хто їх ввозить. За словами Олега Наливайка, відомство перевіряє не лише книгарні, а й ринки та онлайн-магазини. За перше порушення передбачено штраф 32 тисячі гривень (10 мінімальних зарплат), за кожен наступний випадок — 160 тисяч (50 мінімальних зарплат). Станом на 9 липня Держкомтелерадіо оштрафував десятих осіб на загальну суму 372,3 тисячі гривень.

Окрім Реєстру дозволеної до ввезення видавничої продукції Держкомтелерадіо веде Перелік книжкових видань, зміст яких спрямований на ліквідацію незалежності України, пропаганду насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

і свободи людини. Основне його призначення — застерегти імпортерів і продавців книжок від марних спроб отримати дозволи на ці видання, та попередити правоохоронців, що розповсюдження таких книжок є порушенням закону. Наразі в переліку 184 книжки. 25 травня, проаналізувавши цей перелік, Комітет уклав проєкт урядового розпорядження про застосування санкцій до 12 російських компаній (9 видавництв і 3 власники веб-сайтів), які видають і поширюють антиукраїнські книжки в паперовому або електронному вигляді.

За словами Олега Наливайка, результатом запроваджених обмежень стало зникнення з полиць українських книгарень літератури «антиукраїнського змісту» і скорочення легального імпорту російських книг, що сприяє розвитку українського книговидавничого ринку.

Втім, механізм обмеження на книжковому ринку потребує вдосконалення. Наразі в парламенті розглядаються законопроекти щодо маркування та оподаткування імпортованих із Росії книжок, а також про поетапну повну заборону такого імпорту. Держкомтелерадіо готовий долучатися до їх доопрацювання.

Перерозподіл повноважень у книговидавничій галузі

Після створення Українського інституту книги при Міністерстві культури Держкомтелерадіо передав Мінкульту роботу з державною програмою «Українська книга», організацію деяких книжкових виставок в Україні та участь українських видавців у міжнародних виставкових книжкових заходах.

Водночас Держкомтелерадіо продовжує готувати пропозиції щодо вдосконалення видавничої сфери та поліграфії, координує діяльність державних видавництв, поліграфічних підприємств і книгорозповсюджувачів. Відомство веде облік і зберігає обов'язкові примірники книжкових та періодичних друкованих видань; управляє групою державних видавництв та державною акціонерною компанією «Укрвидавполіграфія»; веде Державний реєстр видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції та видає видавництвам і розповсюджувачам довідки про випуск та / або розповсюдження не менше половини книжок державною мовою. Така довідка надає їм право орендувати державні та комунальні приміщення без проведення конкурсу. Одним зі своїх пріоритетів Держкомтелерадіо назвав Велику українську енциклопедію.

Також Держкомтелерадіо опікується кількома книжковими та інформаційними преміями: «Українська книжка року», імені Лесі Українки за літературно-мистецькі твори для дітей та

юнацтва, імені Максима Рильського за перекладну літературу, імені В'ячеслава Чорновола за найкращу публіцистичну роботу в галузі журналістики, імені Івана Франка в галузі інформаційної діяльності. До речі, уряд збільшив розмір цих державних премій.

У першому півріччі 2018 року Держкомтелерадіо пережив кілька скандальних історій. У квітні 2018-го голові Держкомтелерадіо довелося спростовувати заяви щодо продажу «Укрвидавполіграфії» та друку підручників у Росії. А 15 травня стало відомо про кримінальну справу щодо розкрадання бюджетних коштів під час придбання україномовних книг, у якій фігурує начальник відділу видавничої справи Держкомтелерадіо Олексій Кононенко. Пан Кононенко звинувачення відкидав, а через два місяці відсторонення від роботи повернувся до виконання обов'язків. Слідство в цій справі триває. Олег Наливайко повідомив, що йдеться про закупівлю книжок для бібліотек 2017 року, якою займався Міністерство культури України. За його словами, Держкомтелерадіо ніколи не займався поповненням фондів публічних бібліотек.

Воскресіння Укртелерадіопресінституту

У першому півріччі 2018 року помітно поживалася робота Укртелерадіопресінституту, який перебуває у сфері управління Держкомтелерадіо. Раніше ця інституція займалася підвищенням кваліфікації працівників обласних державних телерадіокомпаній і комунальних газет. Перші, як відомо, стали частиною Суспільного мовника, другі мають реформуватися до кінця цього року. Коли інститут очолив Ярослав Літинський, ця установа почала шукати нових клієнтів, а крім того переорієнтувалася на роботу з європейською та євроатлантичною інтеграцією в інформаційній сфері, на що Держкомтелерадіо отримав 20 млн грн у 2018 році. За словами Олега Наливайка, також інститут проводить навчання для працівників медіа, що реформуються, новостворених медіа територіальних громад.

Підготовка актів і співпраця з міжнародними організаціями

Держкомтелерадіо підготував проєкт Указу Президента «Про призначення стипендій дітям журналістів, які загинули у зв'язку з виконанням професійних обов'язків». У лютому Президент України призначив стипендії доньці журналіста Віктора Гурняка Юстині Гурняк та доньці журналіста Олександра Чернікова Олені Черніковій. Також Держкомтелерадіо розробив ухвалений 4 квітня 2018 року в першому читанні за основу законопроект № 7537, який визначає, що діти загиблих або постраждалих під час виконання професійних обов'язків журналістів

потребують особливої соціальної уваги та підтримки.

За словами Олега Наливайка, Держкомтелерадіо підготував і внесе на розгляд уряду проект постанови про координаційну раду з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки. Така координаційна рада є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабміну.

Крім того Держкомтелерадіо підготував проект розпорядження уряду «Про внесення пропозицій щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». Документ пропонує Раді національної безпеки та оборони запровадити санкції до російських видавництв, які систематично поширюють книжкові видання антиукраїнського змісту.

Співпраця з іншими державними органами та міжнародними інституціями

Держкомтелерадіо продовжує співпрацю з парламентським Комітетом з питань свободи слова та інформаційної політики, Міністерством

інформаційної політики та НСТУ. Комітет як відповідальний від уряду продовжує проводити моніторинг інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів центральних і місцевих органів виконавчої влади та складати рейтинг їхньої інформаційної прозорості.

Деякі факти свідчать про те, що МПП і Держкомтелерадіо продовжують розподіляти між собою повноваження в інформаційній сфері. Зокрема під час засідання робочої групи в Міністерстві юстиції представники двох відомств посперечалися, хто має розробляти законопроект, який скасує дозвольний порядок створення друкованих ЗМІ та інформгентств.

Крім того, уряд визначив Держкомтелерадіо органом, що має здійснювати функції з управління майном, придбаним за рахунок бюджетних коштів для проведення пісенного конкурсу «Євробачення-2017», що не дуже сподобалося керівництву НСТУ.

Протягом першого півріччя 2018 року Держкомтелерадіо допомагав у реалізації проектів міжнародної технічної допомоги, був партнером і бенефіціаром близько десятка проектів. Також Комітет оголосив тендер на проведення соціологічних досліджень щодо поінформованості громадськості про державну політику у сфері євроатлантичної та європейської інтеграції України.

ВИСНОВКИ

Протягом першого півріччя 2018 року Держкомтелерадіо продовжував реалізовувати реформи друкованих ЗМІ та Суспільного мовлення. Для успішного завершення реформи державних і комунальних ЗМІ Комітету варто активніше працювати з органами державної влади та місцевого самоврядування, які не виконують закону. Відомство добивається повноцінного фінансування НСТУ та надання адресної допомоги редакціям друкованих ЗМІ, які реформуються, але поки що безуспішно.

Найбільше уваги Комітет приділяв виконанню закону щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту. У Держкомтелерадіо цей закон називають *«надійним та ефективним фільтром для відсіювання ідеологічного сміття, що ввозилося з території держави-агресора»*. Окрім видачі дозволів Держкомтелерадіо почав вилучати ввезені без дозволу книжки та штрафувати порушників, що призвело до скорочення в роздрібних мережах незаконно ввезених книжок. Відомство вперше запропонувало застосувати санкції до 12 російських видавництв і книжкових онлайн-ресурсів.

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

КОМІТЕТ СВОБОДИ СЛОВА

фото: Комітет свободи слова

ЗА ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ — ДО СУДУ. Моніторинг діяльності Комітету свободи слова за перше півріччя 2018-го

Світлана
Остапа

Парламентський Комітет з питань свободи слова та інформаційної політики зосередився на законодавчій протидії фейкам. Водночас він не домогся ухвалення законів про аудіовізуальні медіасервіси, про зовнішню рекламу, змін щодо роздержавлення преси і вкотре не виконав власного плану роботи. Комітету довелося стати майданчиком для примирення народних депутатів і керівництва суспільного мовника, представників телеканалів і членів Нацради з питань телебачення і радіомовлення. А голова Комітету наразилася на судовий позов за захист прав журналістів.

Ключові напрями роботи Комітету в першому півріччі 2018-го:

- контроль за реалізацією низки медіареформ, зокрема роздержавлення друкованих ЗМІ, суспільного мовлення, прозорості медіавласності;
- захист інформаційного простору України від агресії з боку Російської Федерації;
- захист журналістів та ЗМІ;
- напрацювання нової редакції закону про зовнішню рекламу;
- розробка базового галузевого закону «Про аудіовізуальні послуги».

Засідання

Комітет із питань свободи слова та інформаційної політики впродовж восьмої сесії восьмого скликання (лютий — липень 2018 року) провів 13 засідань, на яких розглянув 68 питань, 31 з яких стосувалося контролю за виконанням законів і постанов. На розгляд парламенту надійшло 14 законопроектів із висновками комітету, який був головним при підготовці цих проектів. За останнє півріччя комітет розглянув 798 листів і звернень.

Також комітет спільно з міжнародними та українськими громадськими організаціями й органами влади провів вісім публічних заходів на медійну тематику. Втім, діяльність комітету не завжди збігалася з планом його роботи на цей період.

Традиційно члени комітету активно брали участь у засіданнях: за період восьмої сесії Федір Бендюженко, Олександр Опанасенко, Владислав Севрюков, Вікторія Сюмар, Ольга Червакова не пропустили жодного, водночас Олександр Абдулін був лише на двох засіданнях, чим знову зіпсував статистику комітету.

Нагадаємо, в Комітеті свободи слова тринадцять членів, співвідношення політичних сил залишається на користь «Народного фронту» (п'ятеро).

Законопроектна діяльність: аудіовізуальні медіасервіси досі не врегульовано

Станом на 30 липня 2018 року на розгляді в комітеті перебували 213 законопроектів, 88 із яких він має підготувати як головний комітет.

Із підготовлених ним профільних законопроектів Верховна Рада під час останньої сесії прийняла в першому читанні за основу два: №7291 про мораторій на підняття тарифів на доставку українськомовних друкованих видань на території України та періодичних регіональних і місце-

вих видань на підконтрольній Україні території Донецької і Луганської областей та № 8114 про внесення зміни до Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» (щодо протидії ворожій пропаганді та покращення інформаційного забезпечення громадян України, постраждалих внаслідок воєнних дій, місце проживання яких є територія Донецької та Луганської областей де органи державної влади України здійснюють свої повноваження).

Також парламент ухвалив один підготовлений комітетом закон — про внесення змін до Закону України «Про рекламу» (щодо використання окремих елементів благоустрою та контактної мережі при здійсненні рекламної діяльності). «Нам вдалося заборонити рекламу на стовпах та електромережах, буде хоч трохи більше порядку і безпеки на вулицях», — сказала голова Комітету свободи слова Вікторія Сюмар у коментарі «Детектору медіа».

Водночас у першому півріччі парламент провалив кілька важливих законопроектів, підготовлених Комітетом свободи слова. А саме: про зміни до закону про реформування друкованих ЗМІ та про зовнішню рекламу. «Я була дуже засмучена провалом проектів про зовнішню рекламу через лобістів, і також змін до роздержавлення преси», — зауважила Вікторія Сюмар.

Комітет так і не виніс на обговорення законопроект про аудіовізуальні медіасервіси, хоча після дворічного доопрацювання документ наприкінці 2017 року був нарешті зареєстрований під № 7397. Відтоді проект знову доопрацьовують та можуть перереєструвати заново. Якщо його не ухвалить цієї осені, є висока ймовірність, що до нього не дійде справа аж до чергових парламентських виборів. Тому що шансів пройти сесійну залу в проекті стає все менше, враховуючи спротив індустрії посиленню повноважень державного регулятора та складність пошуку компромісу між усіма стейкхолдерами.

Вікторія Сюмар вважає, що проект варто винести на голосування в сесійну залу тільки з повною впевненістю, що його ухвалить. Бо інак-

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

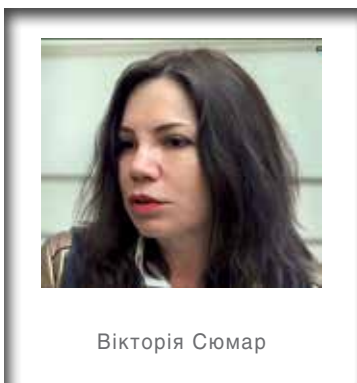
ше пропаде багаторічна робота над створенням цього документа. *«Проект складний, зараз на етапі узгодження з індустрією та Нацрадою. Його можна ухвалити лише якщо нам вдасться знайти консенсус. Шукаємо»*, — сказала вона.

Депутати ухвалили два дотичні до медіа закони, в підготовці яких Комітет свободи слова не був головним: про сферу авторського права та про оздоровлення та відпочинок дітей журналістів, які загинули або отримали інвалідність.

Водночас Рада не змогла прийняти за осно-

ву законопроекту № 2702-д «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення законодавчого регулювання у галузі зовнішньої реклами», що мав врегулювати розміщення зовнішньої реклами, ввести в законодавство нові терміни, заборонити російську мову в зовнішній рекламі тощо.

Наприкінці сесії Комітет свободи слова рекомендував парламенту ще один законопроект щодо українізації реклами — № 8522 про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо мови реклами.

Вікторія Сюмар

Протягом восьмої сесії восьмого скликання комітет як головний розглянув такі законопроекти:

№ 7395 Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку інформування діяльності суб'єктів владних повноважень;

№ 8114 Про внесення зміни до Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» (щодо протидії ворожій пропаганді та покращення інформаційного забезпечення громадян України, постраждалих внаслідок воєнних дій, місце проживання яких є територія Донецької та Луганської областей де органи державної влади України здійснюють свої повноваження);

№ 8136 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення реклами лікарських засобів, медичних виробів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації;

№ 8326 Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення їх у відповідність з Конвенцією про права осіб з інвалідністю та Факультативним протоколом до неї;

№ 8215 Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» (щодо посилення законодавчих вимог до реклами алкогольних напоїв та тютюнових виробів);

№ 8441 Про внесення змін до Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації»;

№ 8441-1 Про внесення змін до закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації»;

№ 8466 Про внесення змін до деяких законів України щодо недопущення тиску на незалежні телеканали через відключення аналогового телебачення;

№ 8439 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо покращення умов ведення бізнесу і забезпечення гарантії діяльності з відкритою інформацією;

№ 8522 Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» (щодо мови реклами).

Комітет свободи слова не підтримав ідей народного депутата Олександра Вілкула заборонити пропаганду одностатевих стосунків та Олега Барни заборонити публічні прояви будь-яких видів сексуальної орієнтації.

На наступну сесію, відповідно до плану роботи, члени комітету визначили кілька пріоритетів: ухвалення змін до закону про реформування преси, ухвалення нового закону про зовнішню рекламу; проект про аудіовізуальні медіа-сервіси; боротьба з фейками.

«Нам необхідно прийняти зміни до Закону про роздержавлення, без них у нас може бути колапс реформи. Я би дуже хотіла зареєструвати і прийняти новий закон про зовнішню рекламу і навести нарешті лад на вулицях Києва. Можливо, дійде й до аудіовізуальних медіасервісів. Ну, і вивчаємо міжнародний досвід боротьби з фейками. В час війни, зважаючи на російську практику і вміння втручатися у виборчі процеси, нам треба захищатися, але так, щоб не було загроз свободі слова. Ну, і, звісно, головне — бюджет. Від нього прямо буде залежати, чи відбудеться реформа суспільного, остаточне становлення іномовлення та багатьох інших програм, які ми започаткували з Мінінформом», — прокоментувала плани комітету на наступну сесію Вікторія Сюмар.

Апарат комітету позбувся додаткового навантаження, покладеного на нього з моменту вступу в дію закону про доступ до публічної інформації. Протягом кількох років він відповідав на всі запити, що надходили на адресу парламенту. Комітет свободи слова узгодив між собою закон «Про комітети Верховної Ради України» та розпорядження голови Верховної Ради «Про забезпечення виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Апараті Верховної Ради України».

Медіареформи — загадки для депутатів

Більшість народних депутатів у парламенті не зрозуміли суті реформи реформування преси та суспільного мовлення. Можливо, вони забули або взагалі не читали тих законів, які самі ж ухвалювали. Про це свідчать і їхні заяви, й законопроектні ініціативи, й результати голосування за законопроекти, які мають сприяти успішному завершенню реформ.

Реформа державних і комунальних друкованих ЗМІ має завершитися до кінця 2018 року. Статистика невтішна: реформувалося менше половини. Загалом в Україні реформуванню підлягають 733 видання: 647 комунальних і 86 державних. Станом на середину липня реформувалися лише 220 видань: 205 — комунальних, 15 — державних. Представники громадських організацій, медіаюристи і всі, хто безпосередньо займався цією реформою, зрозуміли, що слід вносити зміни до законодавства, які дозволять подолати перешкоди в реформуванні преси. Вони разом із членами Комітету свободи слова розробили законопроект № 6560 «Про внесення змін

до Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації»» щодо удосконалення механізму реформування друкованих засобів масової інформації». 1 березня 2018 року парламент, не розібравшись у важливості змін, його провалив. Цей документ, зокрема, мав встановити відповідальність органів влади і місцевого самоврядування за неприйняття рішення про реформування та його спосіб, а також заборонити звільняти керівника редакції без згоди трудового колективу.

Через кілька місяців у парламенті було зареєстровано законопроект № 8441 про внесення змін до Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації». Документ, за словами Вікторії Сюмар, містить системні зміни до закону, які в разі ухвалення дадуть можливість розблокувати реформу.

Про те, що депутати не розуміють важливості реформи, свідчить низка законопроектів, які поступово виводять із-під дії закону про реформування окремі видання. Наприклад, 5 липня 2018 року Верховна Рада ухвалила за основу в першому читанні законопроект № 6518, яким дозволяється не роздержавлювати газети «Голос України» та «Урядовий кур'єр». Раніше вивели з-під дії закону друковані ЗМІ Міноборони.

Виконавча влада теж не сприймає серйозно цю реформу — очевидно, сподівається, що її терміни продовжать. Із 86 державних / відомчих видань реформувалося всього 15. Схоже, представники всіх гілок влади намагаються зберегти статус-кво свого впливу хоча б на частину медіа, хоча би ще на одні вибори.

Із реформою Суспільного мовлення ситуація складається ще гірша. По-перше, Національній телерадіокомпанії парламент виділив лише половину від передбачених законом коштів, не зваживши на думку Комітету свободи слова, який вимагав стовідсоткового фінансування. Великою мірою небажання голосувати за повний бюджет Суспільному пояснювалося негативним ставленням народних депутатів до НСТУ, яка, за їхніми словами, їх ігнорує.

Нагадаємо, торік народні депутати Максим Бурбак та Микола Федорук зареєстрували проект, який передбачав повернення до закону про Суспільне 20 хвилин для звітів народних обранців в ефірі філій НСТУ. Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» не зобов'язує висвітлювати діяльність влади, а тільки надавати ефір для офіційних виступів і заяв вищих посадових осіб держави (позачергово прямого ефіру для екстрених офіційних виступів Президента, голови Верховної Ради, прем'єр-міністра, голови Верховного суду, голови Конституційного суду), а також Президенту України для новорічного привітання.

Комітет свободи слова у відповідь підготував

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

законопроект № 7395 «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку інформування діяльності суб'єктів владних повноважень», який було зареєстровано 13 грудня 2017 року. Цей проект передбачав із-поміж інших і норми, що стосувалися Суспільного мовлення і які викликали критику громадських та міжнародних організацій. А саме: замість обов'язкових 20 хвилин для народних депутатів — 25-хвилинна програма за розробленим НСТУ форматом, у якій депутати мали би змогу прозвітувати. Негативна реакція громадськості спонукала Вікторію Сюмар (авторку проекту) у лютому 2018 року відкликати документ. У квітні Комітет свободи слова рекомендував парламенту відхилити проект Бурбака / Федорука. Але автори проекту не полишають своїх спроб.

Народні депутати **Павло Унгурян, Оксана Продан, Юрій Мірошниченко** та інші на початку липня зареєстрували законопроект «Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», яким пропонують, щоб до складу наглядової ради НСТУ входив ще один представник — від Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій. Поки що до наглядової ради входять 17 членів, 9 із яких від різних суспільних сфер, зокрема творчої, освітньої, спортивної тощо.

У квітні члени Комітету свободи слова та інформаційної політики розглянули питання про діяльність НСТУ, висловили претензії щодо сумнісного балансу (в ефірі немає ні влади, ні опозиції) і водночас заявили, що є союзниками у здійсненні реформи Суспільного мовлення. Вони намагалися знайти компроміс між колегами-депутатами та керівництвом НСТУ. Але колеги-депутати «компроміс» розуміли так: їх показують в ефірі — тоді вони виділяють бюджетні гроші.

Керівництво НСТУ ж запевнило, що робить усе відповідно до Закону про Суспільне, навіть більше — готує окрему програму, де народні обранці (в першу чергу мажоритарники) матимуть змогу прозвітувати про свою роботу, але й повинні будуть відповісти на запитання журналістів. Члени правління та наглядової ради НСТУ вже навіть провели кілька зустрічей із фракціями парламенту, де розповіли про цю програму і ще раз роз'яснили суть реформи.

Через недофінансування згортається трансляція телеканалів і радіостанцій Суспільного. З 1 лютого 2018 року припинилася трансляція першого каналу Українського радіо у середньохвильовому діапазоні в Таранівці Харківської області та Всесвітньої служби радіо України з радіопередавального центру Луч у Миколаївській області. Із 16 червня 2018 року Концерн радіомовлення, радіозв'язку і телебачення почав обмежувати в ранковій і денний час трансляцію телеканалу «UA: Перший» із найбільших передавачів у дев'яти містах. Комітет 6 червня 2018 року вирішив інформувати уряд та РНБО про неприпустимість недофінансування НСТУ.

Стає очевидним, що необхідно міняти модель фінансування Суспільного, робити її більш незалежною від ручного управління можновладців, що не давала би можливості й у майбутньому урізати наполовину бюджет НСТУ. В Україні вперше нову модель фінансування Суспільного мовника обговорили 28 лютого 2018 року під час круглого столу, організованого НСТУ спільно з Офісом Ради Європи в Україні. Її суть у тому, що джерелом доходів НСТУ має стати радіочастотна рента. У разі запровадження нової моделі фінансування НСТУ отримала б у 2018 році — 1,27 млрд грн, у 2019 році — 1,62 млрд грн, у 2020 році — 1,71 млрд грн.

Пікетування офісу телеканалу ZIK.

Скріншот з відео телеканалу ZIK

Захист свободи слова та представників ЗМІ

Протягом сесії Комітет з питань свободи слова та інформаційної політики неодноразово розглядав скарги як ЗМІ, так і окремих журналістів / редакторів про перешкодження їхній професійній діяльності, а подекуди про тиск і погрози. Зокрема, під час пікетування офісу телеканалу ZIK комітет заслухав представників телеканалу, правоохоронних органів, пікетувальників «Братства» та взяв справу про розслідування перешкодження журналістській діяльності під свій контроль. Як писав «Детектор медіа», генеральну продюсерку ZIK Наталю Влащенко налякали слова лідера партії «Братство» Дмитра Корчинського про те, що «*вони готові стояти аж до повного знищення каналу*». А Дмитро Корчинський на цьому ж засіданні заявив, що занепокоєний тим, що лідер громадського руху «Український вибір» Віктор Медведчук нібито скуповує українські телеканали, зокрема веде перемовини про купівлю телеканалу ZIK.

На одному із засідань за дорученням голови Верховної Ради Андрія Парубія члени комітету розглянули звернення головних редакторів газет «Сільські вісті» та «Україна молода» Василя Сподаренка і Михайла Дорошенка щодо відмови регіонального відділення Фонду державного майна України в місті Києві продовжити дію договору оренди приміщень у державному видавництві «Преса України». Члени комітету вирішили попросити Фонд держмайна продовжити цим двом виданням оренду. Оренду було продовжено.

Також члени комітету розглядали звернення головної редакторки комунальної газети «Каховська зоря» щодо перешкодження завершенню реформування цього видання.

Водночас члени комітету намагалися роз'яснювати своїм колегам, що вони не мають права перешкоджати виконанню журналістських обов'язків. Наприклад, народний депутат із групи «Воля народу» Олександр Пономарьов у парламентських кулуарах відібрав мобільний телефон у кореспондента інтернет-видання «Цензор.нет» Івана Марусенка, який знімав на телефон його коментар. Редакція «Цензор.нет» вимагала відкрити кримінальне провадження щодо депутата за перешкодження професійній діяльності журналіста. Комітет планував взятися за це питання, але відклав розгляд, оскільки депутат не зміг прийти на засідання.

Вперше в історії комітету за захист прав журналістів, який є одним із обов'язків членів комітету, проти Вікторії Сюмар подали до суду. Комітет на своєму засіданні розглядав хід розслідування кримінального провадження про перешкодження охоронців Віктора Медведчука знімальній групі програми журналістських розслідувань «Схеми» біля VIP-терміналу аеропорту «Київ» 7 листопада 2017 року. 4 квітня 2018 року народний депутат від

«Опозиційного блоку» Василь Німченко, який на засіданні комітету представляв інтереси Віктора Медведчука, подав на Вікторію Сюмар до суду, звинувачуючи її в перевищенні повноважень. Комітет свободи слова заявив, що вважає це тиском та перешкодженням діяльності народних депутатів.

20 червня 2018 року комітет уперше погодився на позбавлення акредитації представників ЗМІ в парламенті. Прес-служба скасувала акредитації Юлії Махмуді та Валерії Єгорової, які сиділи в будівлі під куполом на порталі українського прапора, пили каву, й одна з них показала середній палець журналістам, які їх фотографували.

Тим часом Комітет з питань регламенту та організації роботи Верховної Ради, розглянувши інцидент із Юлією Махмуді та Валерією Єгоровою, взагалі запропонував обмежити журналістам доступ до кулуарів парламенту на першому і другому поверхах, натомість створити прес-центр на третьому поверсі кулуарів. Вікторія Сюмар заявила, що комітет не підтримуватиме цих пропозицій регламентного комітету.

Захист українського інформаційного простору та боротьба з фейками

У Верховній Раді цього року перейнялися питанням фейків, але змішали поняття дезінформації та дифамації (захисту честі й гідності). У лютому 2018 року комітет провів слухання «Стоп фейк: проблеми законодавчого регулювання відповідальності за дифамацію у медіа». Комітетські слухання були призначені невдовзі після заяви лідера фракції БПП **Артура Герасимова**, який у січні запропонував створити робочу групу з підготовки законопроекту про протидію фейкам. Цьому передував інцидент із оприлюдненням у ЗМІ так званих листів Порошенка до ФСБ, які в Адміністрації Президента України назвали фейком, виготовленим і закинутим спецслужбою Росії. Тепер Комітет свободи слова має стежити, щоби боротьбу з фейками не перетворити на загрозу свободі слова.

Протягом цієї сесії комітет не зміг добитися заборони трансляції в Україні Чемпіонату світу з футболу 2018 року, що відбувся в Росії. Відповідний законопроект Рада так і не розглянула, хоча більшість членів комітету вважала, що Російська Федерація використовує спортивну подію із пропагандистською метою. Цей чемпіонат мав транслювати Суспільний, який придбав права на трансляцію ще у 2013 році, але відмовився від неї і зміг в останні дні перед змаганням продати права групі каналів «Інтер», завдяки чому уникнув штрафних санкцій за відмову від трансляції.

Несподівано для багатьох комітет зробив досить жорстку заяву щодо конференції ОБСЄ, яка відбулася наприкінці червня в Києві. Комітет на-

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

голосив на провокативності й некоректності назви конференції, а також назвав провокаціями запрошення на захід російських пропагандистів і використання міжнародної конференції для організації провокацій проти політичного в'язня Кремля Олега Сенцова.

Заплановане виїзне засідання до Покровська й Маріуполя щодо інформаційної безпеки на Донеччині комітет переніс на вересень.

Співпраця із профільними органами влади

У комітету склалися партнерські стосунки з Нацрадою з питань телебачення і радіомовлення. У березні Комітет свободи слова рекомендував парламенту затвердити звіт Нацради за 2017 рік. Захист річного звіту Нацради на засіданні комітету пройшов без ексцесів.

Нерідко комітет використовували як майданчик для зведення рахунків або для пошуку компромісу. Наприклад, у червні Комітет свободи слова розглянув звернення телеканалу «112 Україна» зі скаргами на тиск Нацради. Комітет рекомендував і Нацраді, й телеканалу «112 Україна» дотримуватися Конституції України та чинного законодавства.

А в липні на закритій зустрічі членів Нацради із членами парламентського комітету вдалося досягти домовленості щодо розблокування роботи регулятора. 11 липня Нацрада змогла провести перше засідання після майже двомісячної перерви через відсутність кворуму.

На початку липня Комітет з питань свободи слова оголосив конкурс на вакантну протягом двох років посаду члена Нацради за квотою парламенту. І на вакансію члена Нацради вже претендують 12 кандидатів. Нагадаємо, що комітет двічі оголошував конкурс на членство в Нацраді у 2016 році, але так і не підбив підсумків тих конкурсів.

У комітету склалися також партнерські стосунки з Державним комітетом телебачення і радіомовлення та Міністерством інформаційної політики, особливо в питаннях мовлення на прифронтові території та реалізації програм із поширення української книжки в зоні проведення операції об'єднаних сил та за кордоном.

ВИСНОВКИ

У першому півріччі 2018 року найбільшим досягненням Комітету свободи слова став захист медіареформ. Завдяки комітету парламент не ухвалив змін до закону про суспільне мовлення, які би сприймалися як відкат реформи. Також комітет повторно зареєстрував важливий законопроект, ухвалення якого дасть можливість завершити реформу друкованих державних та комунальних ЗМІ.

Однак комітет втратив темп ухвалення медійних законопроектів. Щоправда, це сталося переважно через небажання парламенту їх розглядати.

За виконання профільних обов'язків — захист прав журналістів — комітет уперше наразився на судовий позов від свого ж колеги народного депутата.

Загалом робота членів комітету залишалася більше професійною, аніж політичною, політичного протистояння не простежувалося, нетотожні позиції відображалися в результатах голосування.

фото: Нацрада

НАЦРАДА ЗАЗНАЛА КРИЗИ.

Моніторинг роботи регулятора
за січень — липень 2018 року

Мар'яна
Закусило

Протягом січня — липня 2018 року Національна рада з питань телебачення і радіомовлення провела 19 засідань, на яких ухвалила 1203 рішення. Із середини травня по середину липня робота регулятора була заблокованою через внутрішній конфлікт між членами, що, очевидно, став наслідком зовнішніх політичних і бізнесових лобістських впливів на державний орган. Зрештою, регулятор відновив роботу і зміг ухвалити низку рішень, необхідних для остаточного переходу з аналогового до цифрового мовлення

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

Блокування роботи й кадрова проблема

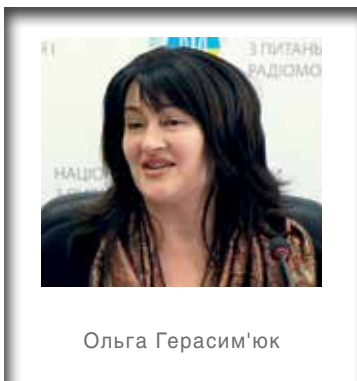
Із 17 травня до 11 липня робота Національної ради була заблокованою самими ж членами регуляторного органу. Нацрада майже два місяці не могла провести засідання через відсутність кворуму. Для проведення засідання мають бути присутніми мінімум шестеро членів Нацради (кворум), а для ухвалення рішення необхідно мінімум п'ять голосів. Загалом у Нацраді мають працювати вісім членів, але наразі їх тільки семеро, оскільки одне місце за квотою Верховної Ради — вакантне. Отже, відсутність двох членів Нацради унеможливорює проведення засідань.

Каменем спотикання став розгляд низки питань: результати позапланових перевірок телеканалів «Інтер» і «1+1» щодо показу радянських фільмів за участі осіб із «чорного списку» Мінкульту і призначення перевірки каналу СТБ з того самого приводу; продовження ліцензій на цифрове ефірне мовлення в мультиплексах «Зеонбуду» загальнонаціональних цифрових телеканалів; погодження проекту розпорядження Кабміну щодо строків вимкнення аналогового телебачення.

Більшість засідань зірвано через відсутність Олега Черниша та Ольги Герасим'юк, одне засідання 14 червня — через відсутність Юрія Артеменка та Валентина Ковалю. Особливо гострою ситуація стала 21 червня, коли Ольга Герасим'юк поїхала в закордонне відвідування, а Олег Черниш просто не прийшов на засідання, не погоджуючись із порядком денним. П'ятеро членів Нацради звинуватили пана Черниша в демарші й лобізмі. Водночас пані Герасим'юк дорікнула колегам перекручуванням фактів, а пан Черниш натякнув на спробу Нацради зробити якісь телеканали «лояльними» до влади. Кульмінацією стала заява Ольги Герасим'юк про відставку *«через неможливість працювати прозоро»*, яку вона подала голові Нацради Юрію Артеменку 25 червня. Заяву було сформульовано таким чином, що її можна було тлумачити і як заяву про звільнення з посади першого заступника голови Нацради, і як заяву про звільнення зі складу Нацради взагалі. Але розглянути цю заяву Нацраді не вдалося, оскільки Ольга Герасим'юк та Олег Черниш і далі не приходили на засідання.

Олег Черниш

Ольга Герасим'юк

Член Нацради Валентин Коваль заявляв, що мета блокування роботи регуляторного органу двома членами Нацради полягає в тому, щоб не дати відключити аналогове телебачення. Ольга Герасим'юк та Олег Черниш це заперечували, хоча сам пан Черниш і проти вимкнення аналогового телебачення 31 серпня. Пан Черниш заявляв, що остерігається відмови колег у продовженні цифрової ліцензії «1+1» нібито через можливе попередження за показ радянських фільмів, а коли колеги погодилися не давати санкцій перед продовженням ліцензій — пан Черниш назвав нову причину: нібито «1+1» можуть не продовжити цифрову ліцензію через «непрозору структуру власності». Перспектива відмови «Плюсам» виглядала малоймовірною. Більш очікуваною та вірогідною могла би бути відмова «Інтеру», але «Інтер» узагалі не переймався цим питанням, що свідчило про те, що ніхто з найбільших каналів без ліцензій не залишиться. Пані Герасим'юк не приходила на засідання, щоб не стати «статистом» для *«провладної більшості»*, і звинувачувала колег у непрозорій роботі й кулуарних домовленостях.

На кризу в Нацраді звернули увагу фракції «Народного фронту» і «Батьківщини», які вважали, що в ситуацію має втрутитися Комітет з питань свободи слова та інформаційної політики. Такої ж думки була й Ольга Герасим'юк. Комітет таки втрутився і провів 10 липня закриту зустріч із членами Нацради. Що обговорювали та яких домовленостей досягли — ніхто не розголошував. Але після того робота Нацради відновилася, хоча тепер усе не так спокійно в данському королівстві. Відносини між п'ятіркою більшості та двійкою

меншості членів Нацради натягнуті, а засідання супроводжуються перепалками та викриттями одне одного в підкилимних діях. Наприклад, Ольга Герасим'юк звертала увагу, що з порядку денного засідання випало питання про призначення позапланової перевірки телеканалу СТБ з приводу трансляції ток-шоу «Один за всіх» за 1 квітня. Іншого разу вона акцентувала на тому, що Нацрада вже півроку не розглядає результатів перевірок одеських телеканалів А1 і GNews (ТОВ «ТРК «Андсер») та ТОВ «ТРК «Міський телеканал») через мову ворожнечі в «чорнушних» сюжетах про бізнесмена сирійського походження Аднана Ківана, при цьому каналу GNews Нацрада в березні продовжила кабельну ліцензію. У свою чергу Олег Черниш порушував питання затримки з проведенням конкурсів на радіочастоти, які вивільнилися внаслідок анулювання ліцензій «Радио Вести» та UMX, і пропонував оголосити конкурс для розбудови мереж Суспільного радіо. Під час дискусії з'ясувалося, що в резерві Нацради є 88 частот, але для деякого із членів регуляторного органу Суспільне вже не в пріоритеті й вони планують проводити форматні конкурси.

Криза в Нацраді стала наслідком недоукомплектованості регуляторного органу. З 2014 року Нацрада працює в неповному складі, і, як уже було сказано вище, відсутність двох членів унеможливило проведення засідань. Спершу протягом двох років було вакантним одне місце за квотою Президента України. Після звільнення влітку 2018 року Катерини Котенко, обраної за квотою Верховної Ради, Президент призначив за своєю квотою Валентина Ковалю. У 2016 році Комітет з питань свободи слова та інформаційної політики двічі оголошував конкурс на членство в Нацраді за квотою парламенту, але так і не підбив підсумків тих конкурсів. На останній конкурс у грудні 2016 року подавалися Олександр Глущенко, Віталій Гуріненко, Євген Лахно і Валентина Руденко. В умовах відсутності кворуму влітку 2018 року голова Нацради Юрій Артеменко знову актуалізував це питання, й 4 липня Комітет з питань свободи слова та інформаційної політики оголосив відбір кандидатів на заміщення вакантної посади члена Нацради за квотою парламенту. Станом на 26 липня на конкурс подалися 12 кандидатів: Олександр Глущенко, Гліб Головченко, Віталій Гуріненко, Євген Лахно, Лаврентій Малазона, Олександр Мельничук, Павло Миколюк, Максим Онопрієнко, Валентина Руденко, Олександр Харебін, Володимир Чемес, Андрій Шаповалов. Усі вони делеговані або депутатськими фракціями, або всеукраїнськими громадськими об'єднаннями у сфері медіа. Наразі перспектива досягнення у Верховній Раді компромісу для обрання одного представника до Нацради виглядає досить примарною.

Цифрова реформа

Перше півріччя 2018 року стало початком завершення епохи аналогового телебачення в

Україні. Україна почала переходити на цифровий стандарт мовлення понад десять років тому, й мала в червні 2015 року вимкнути аналогове телебачення. Але завершення реформи протягом останніх трьох років постійно відкладали через низку суб'єктивних та об'єктивних факторів: монополізм провайдера цифрового ефірного телебачення з непрозорою структурою власності; недостатній рівень покриття цифровим сигналом території та населення; відсутність достатньої кількості цифрових приймачів у населення, зокрема у вразливих соціальних груп, яких забезпечити тюнерами мала би держава; продовження аналогового мовлення в Росії та на окупованих Росією територіях України; відсутність цифрових ліцензій у понад ста регіональних і місцевих телекомпаній тощо.

Наприкінці березня 2018 року Кабінет Міністрів України переніс кінцеву дату використання аналогового телебачення з 30 березня, як було визначено попереднім рішенням уряду, на 30 червня. Ця дата не вважалася остаточною, і паралельно міжвідомча робоча група при Держспецзв'язку напружувала вже другий проєкт Плану поетапного вимкнення аналогового телерадіомовлення, який 15 березня схвалила Нацрада і який мало бути подано на затвердження уряду.

Згідно з проєктом, поетапне вимкнення аналогового ТБ мало би відбуватися в три етапи:

- **серпень 2018 року** — вимкнення аналогового мовлення в першій пілотній області, яку має визначити Міжвідомча група при уряді;
- **січень 2019 року** — вимкнення аналогового мовлення всіх телеканалів, крім «UA: Першого» та місцевих аналогових телеканалів, по всій країні, за винятком населених пунктів, де його не вимикатимуть в інтересах нацбезпеки (зона ООС і прикордонна зона на півночі країни), а також за винятком 47 населених пунктів, у яких буде добудовано мережу першого мультиплексу МХ-1 компанії «Зеонбуд»;
- **травень 2019 року** — остаточне вимкнення аналогового мовлення по всій країні.

Але несподівано для галузі в ці плани свої корективи вніс Президент України Петро Порошенко. 19 квітня під час наради з питань протидії інформаційній агресії Росії він доручив здійснити повний перехід на цифрове телебачення до липня 2018 року.

Після цього Держспецзв'язку розробила проєкт урядового розпорядження, в якому запропонувала відключити аналогове телерадіомовлення до 1 липня 2018 року по всій Україні, за винятком передавачів, розташованих на територіях, що межують із ОРДЛО, Кримом, і на прикордонних територіях України. Нацрада мала погодити цей проєкт наприкінці травня, але в тому місяці вона тричі не змогла зібрати кворум

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

для проведення чергових засідань 24 і 31 травня й позачергового засідання 29 травня через відсутність двох членів: Олег Черниш перебував на лікарняному, Ольга Герасим'юк спершу була у відрадженті, а потім відсутня за сімейними обставинами.

13 червня Кабінет Міністрів України ухвалив рішення перенести строки вимкнення аналогового телебачення з 30 червня на 31 серпня 2018 року, а для Києва та Кіровоградської області — 31 липня 2018 року. Напередодні ухвалення рішення уряду, 12 червня, прем'єр-міністр Володимир Гройсман провів нараду за участі керівників найбільших медіагруп, на якій досягли відповідних домовленостей про строки вимкнення аналогу. Володимир Гройсман попросив Нацраду невідкладно розглянути питання продовження строку дії ліцензій телеканалів на цифрове мовлення з огляду на відключення аналогового ТБ.

11 липня Нацрада продовжила на сім років ліцензії на цифрове ефірне мовлення в загальнонаціональних мультиплексах компанії «Зеонбуд» 24 загальнонаціональним телеканалам:

- **восьми каналам «Інтер медіа груп»:** «Інтер», НТН, К1, «Ентер-фільм», Zoom, К2, «Мега», «Піксель»; кінцевий бенефіціар — Дмитро Фірташ;
- **чотирьом каналам «Медіа Групи Україна»:** «Україна», «Індиго TV», «НЛО TV», «Ескулап TV»; кінцевий бенефіціар — Рінат Ахметов;
- **чотирьом каналам StarLightMedia:** ICTV, СТБ, Новий канал, М1; кінцеві бенефіціари згідно з ліцензіями: Бенджамін Верне, Крістіан Даер, Ангело де Різ, Колін Волкер, хоча публічно відомо, що медіагрупа StarLightMedia належить подружжю Віктора Олени Пінчуків;
- **трьом каналам «1+1 медіа»:** «1+1», ТЕТ, «2+2»; кінцевий бенефіціар — Ігор Коломойський;
- **п'яти каналам, що не входять до найбільших медіагруп:** 5 канал (кінцевий бенефіціар — Петро Порошенко), Xsport (кінцеві бенефіціари — Борис і Світлана Колеснікови), ZIK (кінцеві бенефіціари — Олена, Жанна, Анастасія Димінські), «Еспресо» (кінцевий бенефіціар — Іван Жеваго), Прямий канал (кінцевий бенефіціар — Володимир Макеєнко).

Ще двом загальнонаціональним телеканалам Нацрада відмовила продовжити ліцензії через наявність проти них санкцій: Business (кінцевий бенефіціар, згідно з ліцензією, — Михайло Жернов) і «Вінтаж» (кінцевий бенефіціар — Андрій Карпій).

У ще трьох загальнонаціональних телеканалів цифрові ліцензії завершаться нескоро: «UA: Першому» видали нову ліцензію на сім років у 2017 році, коли переоформлювали ліцензії з НТКУ

на НСТУ, а телеканали «UA: Культура» й «Рада» отримали свої ліцензії на конкурсах у 2016 і 2017 роках.

У результаті в цифровій мережі «Зеонбуду» звільнилося одне загальнонаціональне місце в мультиплексі МХ-3, яке займав телеканал Business (місце каналу «Вінтаж» із 2017 року займає «Рада»). Отже, невдовзі Нацрада має оголосити конкурс.

У липні Нацрада також встигла продовжити цифрові ліцензії 20 регіональних і місцевих телеканалів на мовлення в мультиплексі МХ-5: «Сигма» (Маріуполь Донецької області), «Донбас» (Донецьк і область), 33 канал (Хмельницький), РАІ (Івано-Франківськ), ОТБ (Івано-Франківськ), «Так TV» (Миколаїв), «МАРТ» (Миколаїв), «Твій всесвіт» (Вознесенськ і Первомайськ Миколаївської області), «Вікка» (Черкаси), Павлоградська ТРК (Павлоград Дніпропетровської області), «Рудана» (Кривий Ріг Дніпропетровської області), «ВТВ плюс» (Херсон), «М-студіо» (Закарпаття), «Академ TV» (Суми), 7 канал (Харків), «Академія» (Одеса), «Віта ТБ» (Вінниця), «Коростень ТБ» (Коростень Житомирської області), СТВ (Житомир), 11 канал (Дніпро). Продовження ліцензій іще двох телеканалів із Донецька «Юніон» і «Новый город», які не ведуть мовлення, Нацрада відклала до завершення Антитерористичної операції (такі рішення Нацради непоодинокі та зумовлені законом «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції»). Решту питань регіональних цифрових ліцензій, у тому числі групи компаній «112 Україна», Нацрада залишила на серпень — вересень.

Крім продовження ліцензій, 11 липня Нацрада погодила «заднім числом» уже чинну постанову уряду про відключення аналогового ТБ 31 серпня (31 липня — в Києві та Кіровоградській області) та запропонувала до неї деякі доповнення:

- проведення інформаційної кампанії щодо остаточного терміну вимкнення аналогового телевізійного мовлення (деякі телеканали вже почали цю кампанію);
- створення інформаційних кол-центрів для надання роз'яснень громадянам із питань переходу на цифрове мовлення;
- продовження роботи передавачів Суспільного мовника та місцевих і регіональних телекомпаній, які не мають ліцензій на цифрове мовлення, а також передавачів у прикордонній із Росією зоні до кінця 2018 року;
- розглянути механізми компенсації втрат Концерну РРТ, пов'язаних із вимкненням аналогового телевізійного мовлення.

Член Нацради Олег Черниш, хоч і погодився разом із усіма постанову уряду, виступив проти вимкнення аналогового телебачення 31 серпня. На його думку, слід діяти відповідно до раніше

Прес-конференція Національної ради «До переходу на цифру залишилося 4 дні», Укрінформ, 27 серпня 2018 р. Учасники (зліва направо): Сергій Костинський - член Національної ради; Юрій Артеменко - голова Національної ради; Олександр Ільяшенко - відповідальний секретар Національної ради; Ольга Большакова - керівник Центру адвокації та лобіювання Незалежної асоціації телерадіомовників; Федір Гречанинов - директор зі стратегічного розвитку StarLightMedia.

розробленого Нацрадою Плану, який передбачає вимкнення аналогу в січні 2019 року і продовження аналогового мовлення НСТУ й телеканалів без цифрових ліцензій до травня 2019 року. Головний аргумент пана Черниша: в Україні аналоговий ефір є основним типом прийому телевізійного сигналу для 2,4 млн домогосподарств (тобто до 6 млн телеглядачів) і в країні просто немає такої кількості телетюнерів у продажу. Інші аргументи — наявність «білих плям» у покритті цифровим сигналом і відсутність цифрових ліцензій у понад ста місцевих і регіональних мовників.

18 липня Кабінет Міністрів ухвалив зміни до своєї постанови від 13 червня щодо збереження аналогового мовлення на територіях з особливим режимом мовлення (зона ООС і на кордоні з Кримом). Але інші пропозиції — щодо місцевих мовників, суспільного та передавачів на кордоні з Росією — не врахував. Такий проект постанови готується. У разі відсутності таких змін Нацраді й Концерну РРТ доведеться брати на себе відповідальність, якщо вони таки вирішать залишити аналогове мовлення деяких передавачів.

26 липня Нацрада ухвалила рішення про втрату чинності ліцензій 15 телеканалів на аналогове мовлення в Києві та Кіровоградській області з 1 серпня. За рішенням Нацради, київський телеканал «Київ» і кропивницький телеканал

ТТV, які мають цифрові ліцензії у своїх регіонах, мали протягом десяти днів здати свої ліцензії Нацраді, а 13 загальнонаціональних телеканалів («1+1», «Інтер», ICTV, Новий канал, «Україна», СТБ, ТЕТ, НТН, М1, 5 канал, К1, Прямий канал, «Мега») мали протягом місяця подати заяви про переоформлення ліцензій, вилучивши з них передавачі, що підлягали вимкненню. З юридичного погляду рішення Нацради небездоганні. З одного боку, закон не дає Нацраді права визнавати ліцензії (або якісь їх частини) нечинними. З іншого боку, більшість аналогових ліцензій мали пункт, що вони діють до моменту ухвалення Нацрадою окремого рішення про вимкнення аналогу. Застарілий закон «Про телебачення і радіомовлення» не дає відповідей на всі запитання стосовно цифрової реформи, тож регулятору доводиться діяти на власний розсуд і виходити за межі законодавства. Наскільки правомірно — це вирішить суд, куди вже звернувся канал «1+1».

Незважаючи на скептицизм і невіру в те, що це врешті станеться, в ніч на 1 серпня аналогове ефірне телебачення в Києві та Кіровоградській області було вимкнено. Концерн радіомовлення, радіозв'язку і телебачення до останнього моменту зберігав інтригу. Концерн мав із телеканалами угоди на розповсюдження їхнього аналогового сигналу й відправив своїм клієнтам проекти додаткових угод, щоб з 1 серпня вимкнути низ

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

ку їхніх передавачів. Не дочекавшись підписаних додаткових угод від усіх мовників, гендиректор Концерну РРТ усе ж таки увечері 31 липня підписав розпорядження про вимкнення аналогових передавачів.

На черзі — вимкнення аналогових передавачів по решті території країни, що поки що планується в ніч із 31 серпня на 1 вересня.

Не всі телеканали згодні з цьогорічним формуванням вимкнення аналогу. Проти — «Інтер» і «1+1».

Зокрема, «Інтер» вступив у полеміку із «Зеонбудом», оприлюднивши в липні список із 299 населених пунктів, де можуть виникнути проблеми з прийомом цифрового ефірного телебачення. У відповідь «Зеонбуд» заперечив дані «Інтера» про проблеми з цифровим покриттям. Як буде насправді — побачимо тільки в результаті вимкнення, адже вимірювання покриття по всій Україні за офіційно затвердженою методикою жодного разу не проводилися й достеменних даних ні в кого немає, є лише припущення, в яких лунають цифри від 60 % до 95 % населення.

«1+1» у сюжетях «ТСН» активно критикував цифрову реформу й лякав глядачів зникненням телебачення. Зрештою, телеканал «1+1» оскаржив постанову Кабінету Міністрів і рішення Нацради щодо вимкнення аналогового телебачення. До речі, відсутність кворуму в Нацраді протягом двох місяців і, отже, блокування роботи регулятора збіглося в часі та просторі (і в аргументації опозиційних членів Нацради) з позицією «1+1 медіа», а «провладна більшість» пов'язала дії своїх колег із лобізмом «1+1».

Розвиток мереж мовлення: конкурси на частоти, нові тимчасові дозволи

Протягом січня — липня 2018 року Нацрада підбила підсумки трьох конкурсів на вільні частоти: регіональних і місцевих цифрових телеканалів у мультиплексі МХ-5 «Зеонбуду», місцевих ФМ-радіостанцій і цифрового радіо в Києві.

25 січня Нацрада підбила підсумки конкурсу, оголошеного 4 жовтня 2017 року, на вільні місця в цифровому ефірному мультиплексі МХ-5 компанії «Зеонбуд», передбачені для регіональних і місцевих телекомпаній. Це другий такий масштабний цифровий конкурс Нацради поточного скликання після минулорічного розподілу місць у додатковому регіональному мультиплексі Концерну РРТ в Одеській області.

На конкурс регулятор виставив 120 вільних місць у мультиплексі МХ-5 у 85 населених пунктах, у тому числі — вільні місця в шести обласних центрах: Кропивницькому, Полтаві, Терно-

полі, Харкові, Черкасах та Чернігові. Утім, лише на 32 місця в 30 містах знайшлися претенденти. Найбільша конкуренція розгорнулася за єдині вільні місця в цифровому ефірі в Харкові та Полтаві. Натомість у Кропивницькому та Черкасах претендентів не було. Загалом участь у конкурсі взяли 15 компаній, переможцями стали 13 мовників, між якими Нацрада розподілила 31 місце в МХ-5 у 29 містах. Два мовники програли конкурс, ще чотири компанії не були допущені до нього.

Переможцями конкурсу стали місцеві й регіональні телеканали, що належать або наближені до народних депутатів, місцевих можновладців, бізнесменів або місцевих депутатів від БПП: Олександра Давтяна, Сергія Лабазюка, Володимира Щербаня, Владислава Атрошенка, Сергія Надала та інших. Не обійшлося й без перемоги улюбленців Нацради — комунальних телекомпаній, цього разу — львівської, чернігівської, тростянецької.

Конкурс засвідчив невтішний факт: попри невідворотне наближення вимкнення аналогового телебачення, не всі місцеві й регіональні мовники бажають мовити в цифровому ефірі. Найочевидніша причина — вартість розповсюдження в цифровому ефірі, яка для місцевого телевізійного ринку є суттєвою. Дозволити собі цей спосіб розповсюдження можуть компанії, які мають або інвестора з амбіціями, або фінансову підтримку з місцевого бюджету.

Тим не менш, регулятор не полишає спроб заповнити лакуни в регіональному мультиплексі «Зеонбуду» МХ-5, і 30 травня оголосив повторний конкурс на місця в ньому.

15 лютого Нацрада підбила підсумки конкурсу на місцеве радіомовлення на 15 ФМ-частотах у восьми областях України, оголошеного 25 жовтня 2017 року. Вісім частот дісталися чотирьом приватним компаніям, п'ять частот — п'яти комунальним, ще на дві частоти оголосять повторний конкурс.

Ми вже раніше звертали увагу на те, що паралельно з роздержавленням комунальної преси та після перетворення державного мовлення на суспільне в Україні за сприяння Нацради створюється мережа комунальних телерадіокомпаній, підконтрольних місцевій владі, що можуть використовуватися як інформаційний ресурс під час виборчих кампаній. У Нацраді ліцензування комунальних мовників називають проектом «мовлення громад», хоча закону про реформування комунальних телерадіокомпаній за принципами суспільного мовлення і перетворення їх на мовників громад досі не ухвалено.

Навесні 2018 року Нацрада розпочала реалізацію експерименту із цифровим радіо стандарту T-DAB (DAB+), провівши конкурс і проліцензувавши перші цифрові радіостанції. На перший

конкурс було виставлено 14 місць у мультиплексі цифрового радіо Концерну РРТ. 29 березня Нацрада підбила підсумки конкурсу на цифрове радіо в Києві. Заяви подали десять радіостанцій — усі вони стали переможцями конкурсу: «Радіо Марія», Old Fashioned Radio, Zemlya, Нуре Radio, «Країна ФМ», «Перше цифрове», «Українське радіо», «Промінь», «Культура» й «Майдан». Однак радіостанція «Перше цифрове» не сплатила ліцензійного збору у встановлений законом строк і так і не стала ліцензіатом, оскільки Нацрада скасувала її перемогу в конкурсі.

5 квітня Нацрада вирішила оголосити повторний конкурс на цифрове радіо в Києві на чотири вільні місця, які залишилися в мультиплексі. 26 липня регулятор підбив підсумки цього конкурсу. Переможцями стали радіостанції Міністерства оборони України «Армія ФМ» і три радіостанції холдингу Business Radio Group: «Бізнес-радіо», DJ FM і Power FM. Ще одна радіостанція Business Radio Group — радіо «Шансон» — програла в конкурсі. У мультиплексі цифрового радіо залишається одне вакантне місце, конкурс на який оголошено 27 червня.

З 11 червня київський мультиплекс цифрового радіо мовить у тестовому режимі. Проблема цього експерименту — у відсутності слухачів. Почути цифрові ефірні радіостанції можна тільки за допомогою цифрових радіоприймачів, які коштують дорожче за звичайні ФМ-приймачі, їх в Україні мало, а слухачі поки не зацікавлені їх купувати, тому що в Києві достатня пропозиція радіостанцій в ФМ-діапазоні та в інтернеті. Щоправда, такими приймачами оснащені останні моделі автовок, тож водії цих авто і стануть першою аудиторією цифрових радіостанцій.

Крім підбиття підсумків трьох конкурсів, у січні — липні 2018 року Нацрада встигла оголосити сім конкурсів:

- **3 травня** — на 23 ФМ-частоти в Харківській області для місцевих мовників;
- **17 травня** — на 21 ФМ-частоту в 11 областях України для місцевих мовників;
- **30 травня** — на 91 вільне місце в мультиплексі МХ-5 у 73 населених пунктах для регіональних і місцевих телеканалів;
- **13 червня** — на 48 ФМ-частот у 18 областях України для розбудови загальнонаціональних радіомереж;
- **27 червня** — на одну цифрову радіостанцію стандарту T-DAB (DAB+) у Києві;
- **11 липня** — на 11 УКХ-частот у дев'яти областях;
- **26 липня** — на два місця в регіональному цифровому мультиплексі Концерну РРТ у 22 містах Одеської області.

Окрім ліцензування мовлення на конкурсних підставах, Нацрада продовжила видавати тимчасові дозволи на мовлення в районах, що межують із тимчасово окупованими територіями України. Цю роботу вона здійснює в рамках Комісії з питань забезпечення стабільного функціонування системи національного телебачення і радіомовлення при Міністерстві інформаційної політики. Але у 2018 році ця діяльність нарешті перейшла в законне русло. Річ у тім, що 11 лютого набув чинності ухвалений наприкінці 2017 року закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо тимчасових дозволів на мовлення в зоні проведення антитерористичної операції та прикордонних районах України», яким Верховна Рада узаконила поняття тимчасового мовлення на територіях з особливим режимом мовлення і надання відповідних дозволів строком на один рік замість ліцензій Нацрадою за заявковим принципом на позаконкурсних підставах.

26 січня Нацрада винесла на громадське обговорення проект Порядку видачі та анулювання дозволу на тимчасове мовлення, умови дозволу та порядок здійснення нагляду за дотриманням законодавства про телебачення і радіомовлення телерадіоорганізаціями, що здійснюють тимчасове мовлення на територіях з особливим режимом мовлення на підставі відповідного дозволу. 1 березня після громадського обговорення Нацрада затвердила цей документ. 29 березня він був зареєстрований у Міністерстві юстиції і 17 квітня, після офіційного оприлюднення, набув чинності.

У липні Нацрада видала 24 телерадіокомпаніям дозволи на тимчасове мовлення на територіях з особливим режимом мовлення. Частина цих рішень — це оформлені за новим порядком дозволи, видані мовникам у 2015–2017 роках, частина — дозволи на нові, нещодавно прораховані УДЦР частоти в Гірнику Донецької області (вежу буде компанія «Телемережі України»), Генічеську, Чаплинці (вежу буде Концерн РРТ) та інших містах Херсонської області.

**Тимчасові дозволи
отримали
13 радіостанцій:**

- **Kiss FM** — Генічеськ Херсонської області;
- **«Русское радио Україна»** — Гірник Донецької області, Бахмутівка Луганської області;
- **«Радіо НВ»** — Гірник Донецької області, Чаплинка і Чонгар Херсонської області;
- **«Хіт ФМ»** — Генічеськ Херсонської області;

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

- **Radio Roks** — Генічеськ Херсонської області;
- **«Хаят»** — Чаплинка і Чонгар Херсонської області;
- **«Мейдан»** — Лазурне, Новотроїцьке, Чаплинка Херсонської області;
- **«Армія ФМ»** — Гірник Донецької області, Бахмутівка Луганської області, Генічеськ, Скадовськ, Чаплинка і Чонгар Херсонської області;
- **«Радіо М»** — Гірник Донецької області, Бахмутівка Луганської області;
- **«Країна ФМ»** — Бахмутівка Луганської області;
- **«Крим. Реалії»** — Чаплинка Херсонської області;
- **«Вільне радіо»** — Гірник Донецької області;
- **«Українське радіо» (НСТУ)** — Гірник Донецької області.

Та 14 телеканалів:

- **UATV** — Волноваха (цифровий ефір), Гірник (цифровий ефір) Донецької області, Бахмутівка (цифровий та аналоговий ефір) Луганської області, Скадовськ (цифровий ефір), Чаплинка (цифровий та аналоговий ефір), Чонгар (цифровий та аналоговий ефір) Херсонської області;
- **«UA: Перший» (НСТУ)** — Волноваха Донецької області (цифровий ефір), Бахмутівка Луганської області (цифровий та аналоговий ефір);
- **«UA: Донбас» (НСТУ)** — Волноваха (цифровий та аналоговий ефір), Краматорськ (аналоговий ефір), Маріуполь (аналоговий ефір), Покровськ (аналоговий ефір) Донецької області, Бахмутівка (цифровий та аналоговий ефір), Білолуцьк (аналоговий ефір), Широке (аналоговий ефір) Луганської області;
- **«UA: Крим» (НСТУ)** — Чаплинка Херсонської області (цифровий ефір);
- **«1+1»** — Волноваха Донецької області (цифровий та аналоговий ефір), Бахмутівка Луганської області (цифровий ефір);
- **5 канал** — Волноваха (цифровий та аналоговий ефір), Гірник (цифровий ефір) Донецької області, Бахмутівка Луганської області (цифровий

ефір), Чаплинка Херсонської області (цифровий ефір);

- **«Україна»** — Волноваха Донецької області (аналоговий ефір), Бахмутівка Луганської області (цифровий ефір);
- **«Донбас»** — Волноваха (цифровий ефір), Покровськ (аналоговий ефір) Донецької області;
- **ZIK** — Бахмутівка Луганської області (цифровий ефір);
- **Прямий канал** — Волноваха (цифровий ефір), Гірник (цифровий ефір) Донецької області, Бахмутівка Луганської області (цифровий ефір), Чаплинка (цифровий ефір) Херсонської області;
- **ICTV** — Бахмутівка Луганської області (цифровий ефір);
- **«Перший західний»** — Бахмутівка (цифровий ефір), Біловодськ (аналоговий ефір), Білолуцьк (аналоговий ефір), Зоринівка (аналоговий ефір), Марківка (аналоговий ефір), Сватове (аналоговий ефір) Луганської області;
- **Чорноморська ТРК** — Чаплинка Херсонської області (цифровий ефір);
- **СТБ** — Гірник Донецької області (цифровий ефір), Чаплинка (цифровий ефір), Чонгар (цифровий ефір), Скадовськ (цифровий ефір) Херсонської області.

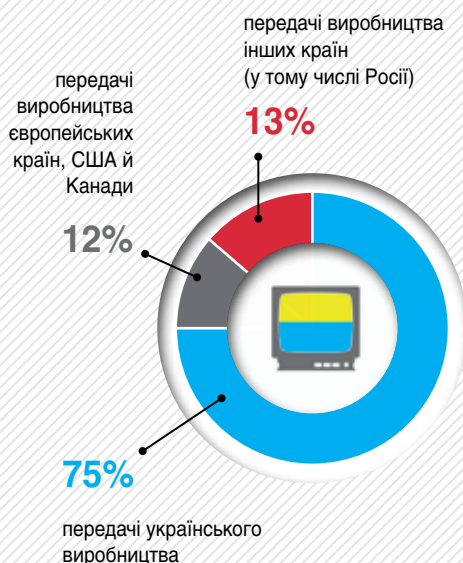
Контроль за виконанням мовних квот

У жовтні 2018 року індустрія готується до повного вступу в дію закону про мовні квоти на телебаченні. Йдеться про 75 % державної мови для загальнонаціональних і регіональних телеканалів, 60 % — для місцевих, а також 75 % державної мови для програм новин на ТБ. За невиконання мовних квот для мовників передбачений штраф у розмірі 5 % загальної суми ліцензійного збору. Протягом першого року дії закону (до 13 жовтня 2018 року) триває перехідний період: усі передачі власного виробництва й весь національний аудіовізуальний продукт зараховуються до частки передач, виконаних державною мовою, незалежно від фактичної мови цих передач. Телеканали поступово нарощують обсяги україномовного телепродукту, а Нацрада готується в жовтні провести масштабний моніторинг мовних квот на ТБ.

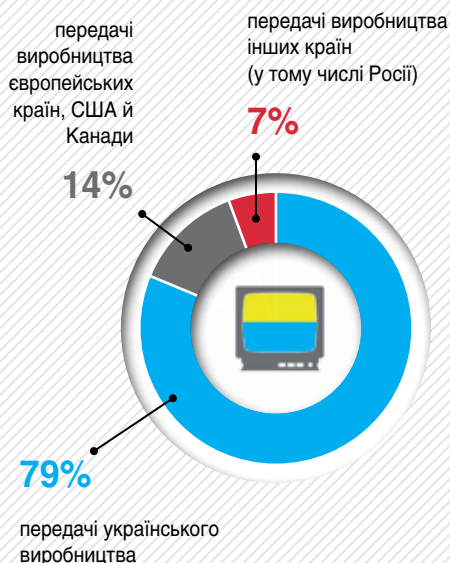
Тим часом регулятор продовжує контроль за дотриманням мовних і пісенних квот на радіо. Нагадаємо, що з 8 листопада 2017 року частка пісень українською мовою має становити 30 %, ведення передач державною мовою — 55 %. Радіостанції, в ефірі яких понад 60 % пісень становлять

СЕРЕДНЯ ЧАСТКА ПЕРЕДАЧ УКРАЇНСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА НА ТЕЛЕБАЧЕННІ (за даними Нацради)

2017

2018

пісні мовами країн ЄС, передбачена зменшена квота пісень українською мовою — 25 %. Протягом січня — липня 2018 року Нацрада оштрафувала за недотримання квот три радіостанції: загальнонаціональну радіомережу «Пятница» на 327,8 тис. грн, київську радіостанцію «Європа плюс» на 38,7 тис. грн, севєродонецьку радіостанцію СТБ на 4,8 тис. грн. Крім цього 11 липня Нацрада призначила позапланові перевірки місцевих радіостанцій «Буковинська хвиля», «А-FM» і місцевого телеканалу СТС щодо дотримання ними пісенних і мовних квот.

19 червня Нацрада представила результати моніторингу 26 загальнонаціональних телеканалів щодо частки європейського продукту. За даними моніторингу, всі загальнонаціональні телеканали перевищують квоту передач європейського та українського виробництва, а російський продукт перестав домінувати в ефірі українського телебачення.

За законом тижнева частка передач виробництва Європи, США та Канади в ефірний час 7:00–23:00 має становити на українських телеканалах не менше 70 %, у тому числі частка передач українського виробництва — не менше 50 %. Частка передач виробництва інших країн не може перевищувати 30 %. При цьому передачі російського виробництва не зараховуються до європейської квоти.

За даними Нацради, у 2018 році середня частка передач українського виробництва на телебаченні склала 79 % (у 2017 році становила 75 %). Частка передач виробництва європейських країн, США й Канади — 14 % (у 2017-му — 12 %). Сумарна частка європейського, американського та українського продукту у 2018 році зросла до 93 % (у 2017-му — 87 %). Частка передач виробництва інших країн (у тому числі Росії) знизилася до 7 % (у 2017-му — 13 %).

Нацрада зафіксувала кілька трендів:

- усі телеканали збільшили обсяги як національного, так і власного виробництва, скоротивши обсяги російського контенту;
- частка радянських фільмів у кінопоказі зменшується;
- як правило, телеканали демонструють художні, анімаційні та документальні фільми європейського та американського походження;
- серіали теж змінили географію: якщо раніше переважали серіали зі США й Росії, то тепер — зі США та Європи, побиляло серіалів із Туреччини та Польщі.

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

За даними Нацради, у 2017 році чотири телеканали не дотрималися квоти європейського продукту: «Інтер», НТН, «Піксель» і «Ентер-фільм». Усі вони отримали від Нацради попередження, і всі вони оскаржили санкції в суді. У першій інстанції Нацрада виграла три з чотирьох судів, але у другій інстанції Нацрада програла три справи по «Інтеру», НТН і «Пікселю» (і подала касаційні скарги), а апеляція по «Ентер-фільму» ще розглядається. Таким чином, суд визнав протиправними і скасував три попередження Нацради. Втім, телеканали групи «Інтер» змінили програмне наповнення й тепер виконують квоти відповідно до того, як їх розуміє й Нацрада. Якщо Нацрада програє всі ці судові процеси, це матиме наслідки для всього ринку, на чому вже неодноразово наголошували члени Нацради. Мова про тлумачення того, чи є фільми передачами. Якщо суд визнає, що фільми не є передачами, то телеканалам буде заборонено спонсорувати показ фільмів, оскільки законом дозволяється спонсорство лише передач.

Регулювання іноземних телеканалів

Протягом січня — липня 2018 року Нацрада внесла низку змін до Переліку іноземних програм, зміст яких відповідає вимогам Європейської конвенції про транскордонне телебачення й законодавства України. Цей перелік містить іноземні телеканали, що дозволені до ретрансляції провайдерами в Україні. Нацрада додала до переліку шість нових телеканалів: німецький релігійний телеканал Sophia TV, нідерландський «медитаційний» телеканал Silence TV, британський кіноканал Epic Drama російської групи Viasat World, нідерландський еротичний канал Blue Hustler, розважальний кіноканал Spike американської корпорації Viacom з українською звуковою доріжкою, балтійський туристичний телеканал Travel and Adventure. Станом на 31 липня Перелік налічував 176 телеканалів.

11 липня Нацрада відклала питання про інші доповнення Переліку іноземних програм, щоби «з'ясувати обставини справи». До переліку хочуть потрапити нідерландський еротичний канал Barely Legal та український освітній телеканал English Club TV, що отримав британську ліцензію та виходить із-під юрисдикції української Нацради, а три канали Viasat змінили свої назви та хочуть зафіксувати це в переліку Нацради.

Тим часом у травні завершилася в першій інстанції судова епопея щодо заборони в Україні низки російських телеканалів, що тривала з 2014 року. 29 травня 2018 року Окружний адміністративний суд міста Києва визнав такими, що не відповідають вимогам законів «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення» та Європейській конвенції про транскордонне телебачення, російські телеканали «Первый канал. Всемирная сеть», «РТР Планета», «Россия 24», «НТВ Мир», TVCI («ТВ Центр-International»), РБК-ТВ. Водночас суд відмовив у задоволенні позовних вимог Нацради про заборону розповсюдження цих телеканалів у мережах провайдерів на території України. На думку суду, Нацрада у випадку виявлення в мережах провайдерів цих телеканалів, які порушують законодавство України та Європейську конвенцію, має застосовувати до провайдерів санкції та звертатися до суду з позовами про анулювання їхніх ліцензій. Рішення суду виявилось незрозумілим навіть для деяких сторін процесу: ТОВ «Тосат» (український дистрибутор «Первого канала», «РТР Планета», «Россия 24» і «НТВ Мир», входить до «Інтер Медіа Груп») подав заяву про роз'яснення судового рішення, але суд відмовив у ньому.

На виконання цього судового рішення Нацрада прийняла 11 липня своє рішення, яким визнала зміст каналу «Первый канал.

Всемирная сеть» таким, що не відповідає вимогам Європейської конвенції про транскордонне телебачення і законодавства України. Це формальне рішення — додаткова підстава для обмеження Нацрадою ретрансляції цього каналу на території України.

Влітку 2018 року Нацрада звернула увагу на присутність у Переліку іноземних програм низки телеканалів із європейськими ліцензіями, але під контролем російських корпорацій. Де-факто ці канали є російськими, але мають європейську юрисдикцію. Наприклад, група міжнародних телеканалів Viasat належить російським акціонерам із жовтня 2015 року. Чи варто обмежувати такі телеканали і яким чином — на ці питання регулятор має дати відповіді галузі протягом найближчих місяців.

ВИСНОВКИ

Ключовими напрямками роботи Нацради із січня по липень 2018 року можна визначити:

- підготовка до вимкнення аналогового ефірного телебачення й переходу на цифрове ефірне мовлення;
- початок експерименту з цифровим радіо в Києві;
- заповнення вільних місць у цифровому телевізійному мультиплексі МХ-5 компанії «Зеонбуд»;
- ліцензування місцевих ФМ-радіостанцій;
- розвиток мовлення на територіях з особливим режимом мовлення за новим законом і підзаконним актом;
- контроль за виконанням мовних і пісенних квот телеканалами і радіостанціями.

Чинниками, які негативно впливають на діяльність регулятора, лишаються:

- внутрішній конфлікт, зумовлений лобістськими та політичними впливами на регулятора;
- недосконалість і прогалини у профільному законодавстві;
- блокування рішень Нацради в судах.

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

фото: МІП

Юрій Стець

УЖЕ З ГРОШИМА, АЛЕ ЩЕ БЕЗ ВПЛИВУ:

підсумки роботи МІП

у січні — серпні 2018 року

Галина
Петренко

До 2018 року всі спроби проаналізувати результати діяльності МІП закінчувалися однаково — скаргами на куце фінансування відомства. 2018-й — перший рік, коли аналітики перестали жаліти міністерство: якщо у 2017 році МІП розпоряджався 261,8 млн грн., то у 2018-му йому додали ще 600 млн грн.

Грошей побільшало, співробітників — ні

Цікаво, що перший проект держбюджету-2018 передбачав збільшення фінансування трьох бюджетних програм МІП на 50 % порівняно з 2017 роком. Але при підготовці бюджету до другого читання міністерству додали ще 340 млн грн. І загальна сума його видатків сягнула 862,1 млн грн.

Найбільш суттєво — удесятеро — в 2018 році зросли видатки на «здійснення заходів у сфері захисту національного інформаційного простору»: із 33,6 млн до 362,5 млн грн. Як пояснив в інтерв'ю «Детектору медіа» міністр інформаційної політики Юрій Стець, під цим формулюванням маються на увазі прості та комплексні заходи, що стосуються захисту інформаційного суверенітету України. Серед них — проведення комунікаційних кампаній, виготовлення та поширення інформаційної продукції, підтримка реформ уряду, популяризація армії, популяризація України за кордоном тощо. У першому півріччі 2018 року МІП реалізував низку проектів:

- 1** **Просування України за кордоном: презентація розробленого в 2018 році бренду Ukraine Now у Лондоні, презентація реформ уряду в Копенгагені, популяризація фільмів «Дякую», «Кіборги», «Бранці Кремля» тощо.**
- 2** **Проведення всеукраїнських комунікаційних кампаній: День Конституції, День Європи в Україні, День пам'яті та примирення тощо.**
- 3** **Видання книжкової продукції в рамках інформаційної реінтеграції та підтримки сходу України (наприклад, проект «Українська бібліотека») та Криму.**
- 4** **Популяризація армії, зокрема проект «Українські амазонки».**
- 5** **Популяризація реформ уряду, інформування про соціально важливі питання: безпеку дорожнього руху, права громадян і т. д.**

Непогано з фінансового погляду цього року почувається й іномовлення: у 2018-му на забезпечення діяльності ДІП «Мультимедійна платформа іномовлення України» (телеканал UA:TV) та УНІА «Укрінформ» виділено 483,2 млн грн. Слід нагадати, що обсяг його фінансування гарантується законом про іномовлення та має становити

ти не менше 0,06 % видатків загального фонду держбюджету за попередній рік. Тобто у 2018 році це мало би бути 460 млн грн. Депутати розщедрилися на більше (у 2017 році іномовлення було недофінансовано в передбаченому законом обсязі).

Водночас у міністерстві наголошують, що МІП переважно є лише розпорядником коштів, які виділяються під конкретні програми та під фінансування конкретних структур. У штаті МІП продовжують працювати усього 39 осіб включно з бухгалтерами, фінансистами, завгоспом. Таку кількість співробітників у міністерстві вважають недостатньою та воліли б її збільшити.

Держава стає великим рекламодавцем

У 2018 році держава не тільки стала помітним інвестором у медійну сферу завдяки фінансуванню НСТУ та кіносеріальної галузі, але і в особі МІП почала претендувати на входження до числа топ-двадцятки найбільших рекламодавців на телебаченні: в липні міністерство оголосило тендер на розміщення реклами на українському телебаченні на суму 145 млн грн. За умовами тендеру, МІП планує протягом вересня — грудня поточного року розмістити телерекламу в обсязі 17 тис. EqTRP за аудиторією 18–54, 50 тис. + на загальнонаціональних, інформаційних та невеликих розважальних телеканалах. На конкурс подалися три учасники: ТОВ «Стар ап» (агентство у складі StarLightMedia), ТОВ «Медіа партнерство баїнг» (сейлз-хаус у складі «Медіа Групи Україна») і ТОВ «Сігма уа» (агентство у складі CMS Group). На етапі прекваліфікації дві з трьох заявок (ТОВ «Стар ап» і ТОВ «Сігма уа») були відхилені, аукціон було заплановано на 27 вересня (UPD: на сайті Prozorro зазначено, що аукціон відмінено через те, що до оцінки допущено менше двох тендерних пропозицій. - ДМ).

Паралельно триває ще один тендер — на суму 26 млн грн. на створення та поширення інформаційних продуктів на іноземному телебаченні. Це вже друга спроба провести такий тендер: попередній не відбувся. Цього разу заявки подали ТОВ «Ед хок ком'юнікейшнз», ТОВ «Медіахедз», ТОВ «Сі еф сі консалтинг компані» і ТОВ «Євромедіа компані». На етапі прекваліфікації допустили двох учасників: ТОВ «Ед хок ком'юнікейшнз» (пропонує розмістити рекламу на BBC) і ТОВ «Євромедіа компані» (пропонує розмістити рекламу на BBC і Euronews). Аукціон призначено на 26 вересня.

За словами Юрія Стеця, міністерство вирішило замовити рекламу на телебаченні, оскільки це найефективніший канал комунікацій. При цьому менеджмент телеканалів україночинець бере для безкоштовного показу інформаційний

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

продукт, розроблений органами влади, навіть якщо це контент соціального характеру. Попри досить велику кількість роликів, знятих наприкінці минулого року і в першому півріччі 2018 року, прохання МІП часто залишаються без уваги телеканалів або ж ролики розміщуються в нічний час (мабуть, МІП, на відміну від тієї ж Генпрокуратури, не належить до кола партнерів, від чієї пропозиції не можна відмовитися).

В оплачений рекламний час закордонній аудиторії МІП планує просувати Україну як цікаву країну можливостей для інвесторів і туристів — із використанням бренду Ukraine Now. Українській аудиторії планують розповідати про реформу в армії, освіті, медицині, сфері надання юридичних послуг.

Протягом першої половини 2018 року МІП уклав ще кілька дрібніших рекламних контрактів: на 16,2 млн грн. на розміщення зовнішньої реклами — із компанією «Перехід аудитор»; на 4 млн грн. на рекламу в інтернеті — із ТОВ «С8 нетворк»; на 4 млн грн. на проведення комунікаційної кампанії та публічних заходів у Києві, Торонто, Нью-Йорку та Лондоні — із ТОВ «Магонова і партнери». Наразі також оголошено тендер на організацію публічних заходів у Буенос-Айресі, заявлений бюджет — 3,2 млн грн.

Також МІП продовжує замовляти виробництво фільмів та просувати їх. Вироблений у 2017 році 30-хвилинний фільм «Дякую» посів друге місце в номінації «Туристичний напрямок — Регіон» на 11-му Міжнародному фестивалі туристичних фільмів Tourfilm Riga 2018 у Ризі (Латвія). «Дякую» також переміг у номінації «Найкращий монтаж» на щомісячному міжнародному фестивалі Short to the point (Румунія). Також стрічку показали в рамках II Міжнародного кінофестивалю «Бруківка» в Кам'янці-Подільському, де вона здобула приз глядацьких симпатій як «Найкращий професійний фільм». На виробництво стрічки було витрачено 1,6 млн грн., виробник — ФОП Євстигнейкін Денис Анатолійович.

У рамках бюджету на 2018 рік передбачено замовлення ще кількох документальних відеоматеріалів, присвячених інформаційній реінтеграції Криму, Донбасу, питанням кібербезпеки, а також популяризації армії. Водночас МІП заявляє, що не збирається конкурувати в цій царині з Держкіно: згідно з чинним законодавством, МІП не має права замовляти художні фільми, винятком можуть бути короткометражні стрічки типу «Дякую», які чітко відповідають завданням та функціоналу МІП, зокрема напрямку просування України у світі.

Більше мовлення біля окупованих територій

26 липня сталася довгоочікувана подія: Кабінет Міністрів затвердив розроблену МІП Стра-

тегію інформаційної реінтеграції Донбасу. Згідно з документом, повне відновлення мовлення українських телерадіокомпаній можливе тільки за умови звільнення окупованих територій Донбасу. В умовах обмеженого мовлення та доступу до інших українських ЗМІ, зокрема інтернет-видань, особлива увага буде приділятися таким напрямкам:

- розширення зони наземного ефірного мовлення українських телерадіокомпаній із територій, прилеглих до тимчасово окупованих;
- створення системи виробництва й поширення спеціалізованого контенту для громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях;
- забезпечення можливості отримання інформації особами з порушеннями зору і слуху в доступній формі;
- проведення системної роботи з переселенцями як із важливим каналом комунікації з громадянами України, які проживають на окупованому Донбасі.

Що до Стратегії інформаційної реінтеграції Криму, то вона наразі перебуває на стадії погодження зацікавленими державними органами. Прогнозувати, коли завершиться цей процес, у міністерстві не беруться. Проте, як і раніше зі Стратегією інформаційної реінтеграції Донбасу, відсутність затвердженого документа не заважає працювати над виконанням його найважливіших пунктів — зокрема, займатися розвитком наземного ефірного мовлення.

Протягом 2018 року кількість радіостанцій на межі з Кримом, що вже мовлять або мовитимуть із вересня, збільшено у п'ять разів: вісім нових радіостанцій почнуть мовити на півдні Херсонщини в найближчі місяці, зокрема три з них — на територію Криму.

У липні цього року видано перші дозволи на тимчасове мовлення (за спрощеною процедурою, яку парламент, Президент і Національна рада з питань телебачення і радіомовлення ввели в дію на початку 2018 року) таким телерадіоорганізаціям: «Чорноморська телерадіокомпанія», «UA: Крим», 5 канал (усі три — Чаплинка, Херсонська область), «Армія FM», «Радіо НВ», «Радіо Крим. Реаліі», «Радіо Meydan», «Радіо Хаят», Radio Roks, «Хіт FM», Kiss FM Ukraine.

Із вересня — жовтня всі ці телерадіоорганізації розпочнуть мовити в шести населених пунктах поблизу адмінкордону з Кримом.

Також із вересня — жовтня цього року карта покриття українським радіосигналом виглядатиме так:

- Генічеськ: «Армія FM», «Херсон ФМ», «Радіо

Meysdan», «Русское Радио — Україна», «Петро FM», «Хіт FM», Power FM, Kiss FM, «Радіо Рокс — Україна»;

■ **Чонгар** (мовлення на територію Криму): «Армія FM», «UA: Українське радіо», «Радіо НВ», «Радіо Крим. Реалії», «Радіо Meysdan», «Радіо Хаят», «Херсон FM»;

■ **Чапінка** (мовлення на територію Криму): «Радіо НВ», «Армія FM», «Радіо Крим. Реалії», «Радіо Meysdan», «Радіо Хаят», «UA: Радіо Культура»;

■ **Скадовськ**: «Армія FM», «Хіт FM»;

■ **Лазурне**: «Радіо Meysdan»;

■ **Новотроїцьке**: «Радіо Meysdan»;

■ **Рикове**: «Говорить Рикове» (проект «Мовлення громад»).

Що до змін на сході України, то цього року там почав мовити телеканал UA:TV. Також із червня 2018 року наклад безкоштовної газети «Донбас Інформ», яку випускає МІП, зріс із 80 тис. примірників до 250 тис. Газета випускається двічі на місяць і поширюється цивільно-військовим співробітництвом Генерального штабу Збройних сил України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Донецькою та Луганською обласними військово-цивільними адміністраціями, Ощадбанком, волонтерами, зокрема на КПВВ, і, відповідно, потрапляє на тимчасово окуповані території.

Крім того, МІП продовжує розміщувати зовнішню рекламу в Донецькій, Луганській та Херсонській областях: наприклад, із вересня там заплановані корисні телефони для жителів сходу України або Криму. Окрім цього, вже реалізовано соціальні кампанії з підтримки абітурієнтів, четвертих роковин окупації Криму Російською Федерацією та ін.

Оскільки на окупованих територіях український сигнал глушать, то складно сказати, скільки тамтешніх жителів реально мають змогу дивитися українські телеканали та слухати українське радіо. Публічно час від часу озвучуються певні цифри — на кшталт оцінок МІП щодо того, що на півночі окупованого Криму доступ до українського цифрового телебачення з Чонгарської вежі мають понад 200 тис. осіб. Але загальної вивіреної картини бракує.

До речі, українська влада теж почала глушити сигнал із окупованих територій: 19 квітня у відповідь на ініціативу Комітету Верховної Ради з питань свободи слова та інформаційної політики Рада національної безпеки та оборони (РНБО) запустила систему глушіння аналогового та цифрового телевізійного сигналів, який надходить із непідконтрольних територій Донбасу — зокрема більше 40 російських та сепаратистських телеканалів (глушіння радіомовлення система не

передбачає). Протягом перших тижнів на спеціалізованих форумах та в соцмережах можна було прочитати скарги на те, що система не дуже добре перешкоджає ворожому сигналу, зате створює перешкоди українському. Відтоді жоден із дотичних до цього процесу державних органів про результати глушіння не звітував, тобто загальної картини і в цьому питанні бракує.

Протиріччя з РНБО

Питання, в якому МІП та РНБО не просто перетинаються, а суперечать одне одному — блокування сайтів. З одного боку, МІП продовжує моніторити й передавати до СБУ списки сайтів, які пропонується забороняти за рішенням суду. З іншого — РНБО продовжує формувати санкційні списки, за якими сайти блокуються без суду. При МІП діє експертна рада, яка дає свою оцінку діяльності сайтів, яких МІП вважає такими, що порушують українське законодавство, й після погодження консенсусом їхнього остаточного переліку рекомендує передавати його на розгляд СБУ. Навесні 2018 року СБУ отримала від МІП уже другий за ліком список, кримінальні провадження за обома тривають, судових вироків досі не було. На відміну від того, що роблять колеги з МІПу та експертної ради при ньому, процедура ухвалення рішень в РНБО — непрозора «чорна скринька». Навесні 2018 року РНБО теж видала другий за ліком список, усі сайти з нього вже заблоковані. При цьому списки сайтів від МІП та РНБО помітно відрізняються.

У МІП кажуть, що санкційні списки РНБО та переліки сайтів, передані МІП на розгляд СБУ, порівнювати недоцільно, оскільки це дві абсолютно різні процедури. Санкції застосовуються щодо конкретних фізичних та юридичних осіб, а передані СБУ матеріали містять інформацію виключно щодо сайтів. Санкції мають економічний характер і їхня мета — не блокування контенту, а накладення визначених законом заборон на відповідну діяльність. Тимчасом як перелік сайтів, переданий до СБУ, має всі ознаки кримінального правопорушення, в якому саме поширення забороненої законом інформації є злочином.

Натомість у кулуарах ринку кажуть, що таке фактичне ігнорування роботи МІП із боку РНБО свідчить про порівняно невисоку впливовість міністерства в системі державної влади.

Скоординовані антикризові комунікації з ядром у МІП

Ще один важливий крок, зроблений у 2018 році — розробка МІП і Центром стратегічних комунікацій StratCom Ukraine проекту Концепції розвитку системи кризових комунікацій. Корені розробки цієї концепції лежать в ухваленні 22

МОНІТОРИНГОВИЙ
ЗВІТ ЗА ПЕРШЕ
ПІВРІЧЧЯ

вересня 2015 року РНБО й Міжнародним секретаріатом НАТО Дорожньої карти програми Партнерства зі стратегічних комунікацій та підписанні 25 лютого 2017 року Указу Президента України № 47/201 «Про доктрину інформаційної безпеки України». Одне із завдань, яке прагне вирішити МІП, — координація міжвідомчих комунікаційних зусиль у кризових ситуаціях.

На думку авторів концепції, одна з ключових фігур, яка має забезпечувати міжвідомчу співпрацю, — координатор із кризових комунікацій стратегічного рівня. Це має бути людина рівня міністра або його заступника. Цей координатор має брати участь у подоланні криз лише найвищого рівня: під час криз середнього та низького рівня група з подолання кризової ситуації у профільному міністерстві має взаємодіяти безпосередньо з комунікаційним підрозділом відповідного відомства. В обох випадках важливу роль відіграє група кризових комунікацій, яку пропонується створити в МІП. Її головне завдання — продукувати смисли. Також автори концепції пропонують створити в МІП Центр оцінки інформаційного середовища, функціями якого були би:

- централізована закупівля моніторингу для Кабміну, всіх міністерств із можливістю індивідуального доступу та налаштування тем;
- створення аналітичних продуктів (медіатрендів, зрізів громадської думки, прогнозів та оцінок можливих інформаційних криз тощо);
- робота в якості кризового моніторингового центру під час криз відповідного рівня;
- накопичення знань;
- навчання відповідних спеціалістів держорганів;
- співпраця з центрами оцінки інформаційного середовища країн-партнерів.

Ще одна варта уваги пропозиція авторів концепції — створення «єдиного вікна» для донесення єдиної позиції органів влади щодо кризової ситуації до аудиторії в Україні та за кордоном (включаючи ЗМІ). Важлива роль у створенні цього «єдиного вікна» відводиться «Укрінформу» як державному інформаційному агентству.

У МІП дуже прагнуть підштовхнути уряд ухвалити цю концепцію до початку офіційного старту виборчої кампанії — 2019, після якого можновладцям прогнозовано стане не до того. ■

Громадська організація
• ГО «Детектор медіа» •
Київ · 2018

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ
ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ ТА РЕГУЛЯЦІЇ
МЕДІА ЗА 1 ПІВРІЧЧЯ
2018 РОКУ

МОНІТОРИНГОВИЙ ЗВІТ